

Tanja Arvonen

SYNKKÄ TURISMI – KUOLEMAA JA KATASTROFEJA

Matkailun koulutusohjelma

2015

SYNKKÄ TURISMI – KUOLEMAA JA KATASTROFEJA

Arvonen, Tanja
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Matkailun koulutusohjelma
Joulukuu 2015
Ohjaaja: Ruoho, Jaana
Sivumäärä: 57
Liitteitä: 10

Asiasanat: synkkä turismi, matkailijoiden motivaatio, matkakohde, motivaatiotekijä

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin synkkää turismia ja siihen liittyviä kohteita, alalajeja sekä synkän turismin kohteiden synkkyuden määrittelyä. Lisäksi sivuttiin synkän turismin eettisyyttä ja motivaatiota. Synkkä turismi tarkoittaa vierailua sellaisissa kohteissa mitkä liittyvät jollain tapaa kuolemaan ja katastrofeihin. Tässä opinnäytetyössä keskityttiin neljään kohteeseen: Auschwitz, Pohjois-Irlanti, Tšernobyl ja Seilin saari.

Tutkimus suoritettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineistona käytettiin kirjallisia lähteitä, verkkolähteitä, dokumentteja ja omia kokemuksiani kohteista. Kirjalliset lähteet sekä verkkolähteet olivat sekä suomen- että englanninkielisiä. Lisäksi toteutettiin yhdentoista henkilön haastattelu. Haastattelu toteutettiin teemapohjaisena sähköpostihaastatteluna huhtikuussa 2015. Kysymykset koskivat vierailun motivaatiota, millaisia tunteita vierailu herätti, oliko synkkä turismi entuudestaan tuttua ja voisiko haastateltava vierailla tulevaisuudessa muissa synkän turismin kohteissa.

Johtopäätöksinä voitiin todeta synkän turismin olevan monipuolinen kokonaisuus, joka pitää sisällään erilaisia kohteita eri puolilla maailmaa. Motivaationa vierailulle on ollut kiinnostus kohteeseen sekä historiaan yleensä, ja halua nähdä kohteet omin silmin. Tutkimustulosten mukaan synkän turismin kohteet olisi tärkeää säilyttää myös tuleville sukupolville. Synkän turismin kohteet ovat hyviä esimerkkejä siitä, mihin kaikkeen ihminen pystyy, ja mihin äärimmäinen rasismi voi johtaa.

DARK TOURISM – DEATH AND DISASTERS

Arvonen, Tanja

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Tourism

December 2015

Supervisor: Ruoho, Jaana

Number of pages: 57

Appendices: 10

Keywords: dark tourism, traveller's motivation, travel destination, motivation factor

The purpose of this thesis was to investigate what is dark tourism, what kind of destinations are dark tourism destinations, what kind of sub-classes there is and how one can define how dark a dark tourism destination is. This thesis also briefly talks about motivation and ethics of dark tourism. Dark Tourism means visiting places associated with death and disaster. This thesis will focus on four destinations: Auschwitz, Northern-Ireland, Tšernobyl and Seili Island.

Research was conducted as a qualitative research. As for material I used literary sources, online sources, documents and my own experiences about the destinations. The literary and online sources were both in Finnish and in English. In addition I conducted an interview with eleven people. The interview was carried out as a theme-based e-mail interview in April 2015. The questions were about motivation of the visit, what kind of feelings the visit awoke, had the interviewee heard about dark tourism before, and could the interviewee visit another dark tourism destination in the future.

As a conclusion dark tourism is a diverse tourism product with different destinations around the world. The motivation for visiting dark tourism destinations has been interest towards the destination, history in general and interest in seeing the destination by oneself. According to the research preserving dark tourism destinations to future generations is very important. Dark Tourism destinations are excellent examples on what humans are capable of, and to where extreme racism can lead to.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TUTKIMUSTEHTÄVÄ, TYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	8
3	TUTKIMUSMENETELMÄ	9
3.1	Laadullinen ja aineistolähtöinen tutkimus	9
3.1.1	Sähköpostihaastattelu	10
3.1.2	Teemahaastattelu	10
4	SYNKKÄ TURISMI.....	12
4.1	Alalajit.....	13
4.1.1	Poliittinen turismi (Political Tourism).....	13
4.1.2	Ydinvoimaturismi (Atomic Tourism).....	13
4.1.3	Holokaustiturismi (Holocaust Tourism).....	14
4.1.4	Mielisairaaturismi (Asylum Tourism)	14
4.2	Synkkyyden määrittely	14
4.3	Seitsemän synkkää palveluntarjoajaa (Seven Dark Suppliers – the Dark Tourism Product).....	17
4.3.1	Synkät huvipuistot (Dark Fun Factories)	18
4.3.2	Synkät näyttelyt (Dark Exhibitions).....	18
4.3.3	Synkät vankityrmät (Dark Dungeons).....	19
4.3.4	Synkät hautapaikat (Dark Resting Places)	19
4.3.5	Synkät pyhäköt (Dark Shrines)	19
4.3.6	Synkät konfliktialueet (Dark Conflict Sites)	19
4.3.7	Synkät kansanmurhan tapahtumapaikat (Dark Camps of Genocide).....	20
4.4	Synkän turismin motivaatio	20
4.5	Onko synkkä turismi eettistä?	22
5	AUSCHWITZIN KESKITYSLEIRI.....	23
5.1	Joukkotuhoaminen	24
5.2	Ihmiskokeet.....	26
6	POHJOIS-IRLANTI – THE TROUBLES	28
6.1	Belfast	29
6.2	Derry	31
7	SEILIN SAARI	32

7.1	Spitaalisairaala	33
7.2	Mielisairaala.....	34
8	TŠERNOBYLIN YDINVOIMALAONNETTOMUUS	35
8.1	Mitä Tšernobylässä tapahtui?	35
8.2	Onnettomuuden seuraukset ja Tšernobylin tulevaisuus.....	36
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET	39
9.1	Tutkimuksen toteuttaminen ja tiedonkeruu	39
9.2	Analyysiprosessi ja aineiston esittely	40
9.3	Tutkimuksen tulosten esittely	42
9.3.1	Auschwitzin tulokset	43
9.3.2	Seilin saaren tulokset.....	46
9.3.3	Tšernobylin tulokset	48
9.4	Oma kokemus Auschwitzista, Belfastista ja Seilin saaresta.....	49
10	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI.....	52
11	POHDINTA.....	54
	LÄHDELUETTELO	56
	LIITE 1.....	58
	LIITE 2.....	59
	LIITE 3.....	60
	LIITE 4.....	61
	LIITE 5.....	62
	LIITE 6.....	63
	LIITE 7.....	64
	LIITE 8.....	65
	LIITE 9.....	66
	LIITE 10.....	67

1 JOHDANTO

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi synkän turismin (dark tourism). Termiä dark tourism on vaikea suomentaa, mutta synkkä turismi on mielestäni kaikkein sopivin ja kuvaavin suomennos, koska se kuvaa selvästi minkä tyyppisestä turismista on kyse. Synkkä turismi on myös ainoa suomenkielinen termi millä löysin tietoa aiheesta suomeksi.

Työni toimeksiantaja on Satakunnan ammattikorkeakoulun Matkailutoimikunnan tutkimusryhmä. Valitsin aiheen oman mielenkiintoni perusteella. Olen aina halunnut vierailla synkän turismin kohteissa jotta näkisin itse miltä kyseiset paikat näyttävät ja jotta voisin edes jotenkin kuvitella mitä ihmiset ovat joutuneet kokemaan. Pidän koko synkän turismin käsitettä hyvin mielenkiintoisena, koska se eroaa niin paljon perinteisestä matkailusta. Synkkä turismi on vielä melko tuntematon matkailun laji, ja mielestäni on mielenkiintoista tutkia sellaista aihetta jolla on uutuusarvoa. Uutuusarvo oli yksi tärkeä tekijä aiheen valinnassa.

Valitsin työhöni neljä tutkimuskohdetta joita tarkastelen ja tutkin: Pohjois-Irlannin Belfast ja Derry, Auschwitzin keskitysleiri Puolassa sekä Tšernobylin ydinvoimala Ukrainassa. Suomesta valitsin Turun saaristossa sijaitsevan Seilin saaren. Päädyin valitsemaan neljä kohdetta, koska halusin osoittaa synkän turismin käsittävän erilaisia kohteita vaikka teema onkin kaikissa samanlainen. Olen itse käynyt Belfastissa, Seilin saarella ja Auschwitzissa.

Pohjois-Irlannin pääkaupungin Belfastin valitsin koska olen käynyt siellä, ja kaupunki teki minuun suuren vaikutuksen. Belfastin ohelle otin toisen Pohjoisirlantilaisen kaupungin, Derryn, koska kyseisen kaupungin tapahtumat liittyvät hyvin vahvasti Belfastin tapahtumiin. Pohjois-Irlannin tapahtumat ovat vielä aika tuoreita, mikä lisäsi mielenkiintoani Belfastia ja Derryä kohtaan. The Troubles nimellä tunnettu aikakausi alkoi vuonna 1964 ja rauha saatiin solmittua vuonna 1998. Rauhaa ennen levottomuudet Pohjois-Irlannissa olivat jatkuneet yli 30 vuotta.

Tšernobylin valitsin myös tapahtumien tuoreuden perusteella: huhtikuussa 1986 tapahtuneesta ydinvoimalaonnettomuudesta on aikaa melkein 30 vuotta. Lisäksi Tšernobyl on aina kiinnostanut minua vierailukohteena.

Auschwitzin keskitysleiri valikoitui kohteeksi, koska se kuvastaa hyvin kaikkein synkimpää synkän turismin lajia. Auschwitzin tutkimisessa huomaa hyvin miten julmasti ihminen voi kohdella toista ihmistä. Auschwitz on lisäksi kiinnostanut minua kohteena jo pitkään.

Seilin saaren valitsin koska se vaikutti mielenkiintoiselta kohteelta tutkia. Seilin saarta käytettiin ensin spitaalisten hoitopaikkana, mutta spitaalín katoamisen jälkeen saarelle alettiin siirtää mielisairaita ja lopulta saari muuttui mielisairaalaksi. 1800-luvulta alkaen saarella oli pelkästään naisia, ja saaren toiminta mielisairaalana päättyi vuonna loppuvuodesta 1962.

2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, TYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävänä on tutkia mitä synkkä turismi on ja millaisia ovat sen alalajit. Lisäksi aion selvittää miksi valitsemani kohteet ovat synkän turismin kohteita ja kertoa mitä niissä on tapahtunut. Pysin vastaamaan työlläni seuraaviin kysymyksiin: Mitä on synkkä turismi? Millaisia kohteita ja lajeja se pitää sisälleen? Miksi valitsemani kohteet ovat synkän turismin kohteita? Minkä takia ihmiset ovat päättäneet vierailla synkän turismin kohteissa? Onko synkkä turismi eettistä? Aion käsitellä valitsemaani aihetta matkakohteen näkökulmasta kertoen mitä valitsemistani kohteissa on ja mitä niissä on tapahtunut.

Käytän työssäni erilaisia kirjallisia lähteitä sekä katson Pohjois-Irlantiin ja Tšernobyliin liittyvät dokumentit. Lisäksi toteutan pienimuotoisen haastattelun Auschwitzissa, Seilin saarella ja Tšernobylistä käyneiden kesken. Löysin haastateltavat blogini kautta. Tiedustelin lukijoilta olisiko joku käynyt valitsemistani kohteissa ja olisivatko he kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun. Seilin saaren kysymyksiin vastasi lisäksi kolme saarella käynyttä tuttuani. Yhteensä haastateltavia sain 11, joista neljä kirjoittaa omaa blogia. Kaikki haastateltavat ovat naisia.

Opinnäytetyöni hyötynä on, että synkästä turismista on tämän jälkeen lisää tietoa suomeksi. Etsin Googlasta tietoa hakusanalla ”synkkä turismi” enkä löytänyt juuri mitään sopivia lähdeaineistoja. Lisäksi synkästä turismista kiinnostuneet matkailijat voivat saada lisää tietoa aiheeseen liittyen, erityisesti valitsemistani kohteista. Työn luettuaan joku voi kiinnostua tutkimaan aihetta vielä enemmän ja innostua toteuttamaan aiheesta lisätutkimuksia.

3 TUTKIMUSMENETELMÄ

3.1 Laadullinen ja aineistolähtöinen tutkimus

Toteutan työni kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeää on aineiston rajaaminen. Aineisto voi olla kolmea eri tyyppiä ja itse aion käyttää erilaisia tekstejä sekä kuvamateriaalia dokumenttien muodossa. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja pyrkiminen löytämään tai paljastamaan tosiasiat. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa ei ole teorian testaaminen vaan aineiston yksityiskohtainen tarkastelu. (Hirsjärvi ym. 2004, 152.) Pitkäranta kirjoittaa kirjassaan laadullisen tutkimuksen olevan kokonaisuus: tekijän pohtiessa aineiston keräämistä, pitää pohtia myös millä tavoin aineiston aikoo analysoida (Pitkäranta 2014, 33).

Laadullisen tutkimuksen tehtävänä on lisätä ymmärrystä valitusta aiheesta sekä selittää ja tulkita sitä. Laadullinen tutkimus on asiantuntijatutkimus, mikä kohdistuu joko ihmisen tekemiin muutoksiin tai sosiaalisen maailman ilmiöihin. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistävyyteen, vaan pyrkimyksenä on saada valitusta aiheesta syvempi ymmärrys. Syvemmän ymmärryksen saamiseksi laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein haastatteluja yhtenä tiedonkeruumenetelmänä. Laadullista tutkimusta tekevä tutkija tutkii ilmiöitä, jotka usein ovat seurausta ihmisten valinnoista eikä esimerkiksi luonnonilmiöistä. (Pitkäranta 2014, 33.) Synkässä turismissa jonkin paikan synkkyyteen voi kuitenkin olla syynä luonnonilmiö, esimerkiksi tulivuoren tuhkien alle hautautunut Pompeijin kaupunki Italiassa.

Aineistolähtöisessä tutkimuksessa valittua asiaa tutkitaan mahdollisimman kattavasti ja tavoitteena on ymmärtää sekä tulkita valittua ilmiötä. Tähän menetelmään kuuluu vahvasti erilaisten kirjallisten aineistojen lukeminen sekä dokumenttien katsominen. Aineistolähtöisessä tutkimuksessa tavoitteena on pyrkiä paljastamaan ja löytämään tosiasioita, eikä todentaa olemassa olevia väitteitä. Lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesin tarkasteleminen tai testaaminen, vaan aineiston yksityiskohtainen ja monipuolinen tarkastelu. (Kajaanin ammattikorkeakoulun opinnäytetyöpankin www-sivut 2015.)

Pääasiallinen menetelmä tiedonkeruussa olivat erilaiset verkkosivut sekä kirjalliset lähteet. Synkstä turismista löydetty lähteet ovat pääasiassa verkkoaineistoja, ja kohteisiin sekä teoriaan liittyvät lähteet olivat sekä kirjallisia aineistoja että verkkolähteitä. Noin puolet käytetyistä lähteistä on suomeksi ja noin puolet englanniksi, vaikka aluksi näytti siltä että englanninkielisiä lähteitä tulee paljon enemmän. Kirjallisten lähteiden lisäksi katsoin Belfastia ja Tšernobyliä käsittelevät dokumentit. Toteutin teemahaastattelun yhdellätoista henkilöllä, ja määrä tuntui sopivalta aiheeseen nähden. Opinnäytetyön laajuuteen nähden olisi ollut liikaa aika vievää jos haastateltavia olisi ollut enemmän, koska kaikki vastaukset piti lukea läpi ajatuksen kanssa useaan kertaan.

3.1.1 Sähköpostihaastattelu

Sähköpostihaastattelu on helppo tapa esittää kysymyksiä haastateltaville jotka asuvat esimerkiksi eri puolilla maata. Etuina sähköpostihaastattelussa on se, että haastateltavien vastaukset tallentuvat automaattisesti, kysymykset voi toistaa ja samat kysymykset on helppo kysyä useilta ihmisiltä samanaikaisesti. Parhaiten sähköpostihaastattelu soveltuu täsmällisiin kysymyksiin sekä erilaisten lausuntojen ja henkilökohtaisten tiedonantojen antamiseen. (Tutkivan toimittajan Internetopas [www-sivut](http://www.sivut) 2015.)

3.1.2 Teemahaastattelu

Päätin toteuttaa haastattelun teemapohjaisena sähköpostihaastatteluna. Haastateltavat asuvat ympäri Suomea, joten paras tapa haastattelun toteuttamiseen oli sähköpostin välityksellä. Tällä tavoin haastateltavat saivat rauhassa tutustua kysymyksiin ja miettiä vastauksia. Toisaalta taas minun oli helpompi paneutua vastauksiin kunnolla, koska sain lukea niitä moneen kertaan. Toteuttamani teemahaastattelu ei ollut aivan teemahaastattelun määritelmän mukainen, mutta joitain teemahaastattelun piirteitä siinä kuitenkin oli.

Teemahaastattelu käytetään erityisesti laadullisessa tutkimuksessa (Hirsjärvi ym. 2004, 193 – 201), minkä takia valitsin teemahaastattelun osaksi työtäni.

Teemahaastattelussa voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti ja haastateltavat on mahdollista tavoittaa myös haastattelun jälkeen jos tulee tarve täydentää vastauksia tai kysyä lisätietoja. Tyypillistä teemahaastattelussa on se, että haastattelun aihepiiri on tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys saattavat puuttua. (Hirsjärvi ym. 2004, 193 – 201.) Omissa kysymyksissäni oli tästä poiketen tarkka muoto ja järjestys, joista kerron lisää kappaleessa yhdeksän.

Teemahaastattelulle on tyypillistä se, että haastattelu kohdennetaan tiettyyn teemaan tai teemoihin. Haastateltavien määrä teemahaastattelussa on pienempi verrattuna muihin haastattelutyyppeihin ja teemahaastattelusta saatu tieto on syvää tietoa. Teemahaastattelussa pyritään avoimiin kysymyksiin ja kysymysalue on pääpiirteittäin määritelty. Haastattelusta saadun aineiston analysointi kannattaa aloittaa mahdollisimman pian vastausten saamisen jälkeen, koska tällöin lisäkysymysten esittäminen on helpompaa. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 36, 108.)

Teemahaastattelun onnistumisen kannalta olisi suositeltavaa, jos haastateltavat voisivat tutustua haastattelun aiheeseen etukäteen. Teemahaastattelu korostaa ihmisten tulkintoja valitusta aiheesta ja haastattelulla pyritään saamaan merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävän kannalta. Teemahaastattelu etenee tiettyjen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten varassa. (Pitkäranta 2014, 92 – 93.) Minun tapauksessani haastateltavilla haastattelun teema oli tiedossa ennen haastattelua, joten haastateltavilla oli mahdollisuus tutustua aiheeseen etukäteen. En kuitenkaan oikeastaan käsitellyt synkkää turismia haastattelussa, vaan kysymykset liittyivät valittuihin kohteisiin.

4 SYNKKÄ TURISMI

Synkkä turismi on matkustamista sellaisiin paikkoihin, jotka ovat jollain tapaa yhteydessä kuolemaan ja katastrofeihin (Dark Tourism www-sivut 2015). Synkällä turismilla on monia alalajeja, mutta kaikissa on kuitenkin sama yhdistävä tekijä: jotain synkkää on tapahtunut joko ihmisen tai luonnon toimesta. Synkkä turismi on hyvin pieni osa matkailusta verrattuna johonkin toiseen matkailun lajiin. Se on kuitenkin maailmanlaajuinen ilmiö, mikä tuskin tulee katoamaan.

Termin synkkä turismi (dark tourism) esittelivät ensimmäisinä Malcolm Foley ja John Lennon vuonna 1996. Synkän turismin suosio kasvaa nyky-yhteiskunnassa, se on kuin matkailuteollisuuden pieni, synkkä salaisuus. Yksi syy synkän turismin kasvuun on länsimainen kiinnostus kuolemaa kohtaa, ja tämä kiinnostus kasvattaa tämän matkailun lajin tunnettavuutta. Mikään uusi ilmiö synkkä turismi ei kuitenkaan ole, esimerkiksi Colosseumia Roomassa pidetään gladiaattoritaisteluiden takia yhtenä ensimmäisistä synkän turismin kohteena. 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa vierailu synkän turismin kohteissa oli hyvin suosittua, ja esimerkiksi Waterloon taistelukentällä, nykyisen Belgian alueella, on käynyt turisteja 1800-luvun alusta alkaen. (Stone 2006, 146 – 148.)

Dark Tourism on käytetyin nimi tästä matkailun lajista, mutta ilmiölle on olemassa myös muita, vähemmän tunnettuja nimityksiä: kauhaturismi (horror tourism), suruturismi (grief tourism), tragediatuismi (tragedy tourism), makaaberi turismi (morbid tourism), thanatourism ja black spot tourism (Hovi 2013). Makaaberi turismi (morbid tourism) keskittyy äkillisiin kuolemantapauksiin, jotka vetävät puoleensa paljon ihmisiä. Sitä voidaan kuvailla myös nähtävyysskeskeiseksi ja keinotekoisesti synkäksi luoduksi. Black spot tourismia kuvaillaan kaupallisesti suunnitelluksi, mihin kuuluu erityisesti julkisuuden henkilöiden äkilliset kuolemantapaukset. Esimerkkeinä black spot tourismista ovat vuotuiset pyhiinvaellukset James Deanin auto-onnettomuuden tapahtumapaikalle sekä vuotuinen kynttilöiden sytyttäminen Elvikselle hänen Grace-landin kodin edustalle. (Stone 2006, 148.)

4.1 Alalajit

Alalajeja synkällä turismilla on paljon, ja muutaman sivun määritelmät yhdistämällä sain kootuksi lähes 20 erilaista alalajia. Tässä työssä aion käsitellä vain valitsemiini kohteisiin sopivia lajeja, koska kahdenkymmenen lajin käsittely tekisi työstäni liian laajan opinnäytetyön laajuuteen nähden. Opinnäytetyön laajuus on 15 opintopistettä, mikä takia aihe tulee rajata tarkoin.

Kaksi oman työni kohdetta on helppo laittaa alalajin alle: Tšernobyl kuuluu lajiin ydinvoimaturismi (atomic tourism) ja Auschwitz lajiin holokaustiturismi (holocaust tourism). Pohjois-Irlannille ja Seilin saarelle ei suoraan löytynyt alalajia eikä yksikään löytämistäni alalajeista kuvannut hyvin Pohjois-Irlannin synkän turismin tyyppiä. Pohdinnan jälkeen päädyin valitsemaan Pohjois-Irlannin kohteille alalajin poliittinen turismi (political tourism), koska nimi kuvaa alueen synkän historian syytä. Seilin saaren kohdalla päädyin termiin mielisairaalaturismi (asylum tourism), koska saarella toimi pitkään mielisairaala. Toisaalta taas sortoturismi (persecution tourism) voisi tavallaan sopia kuvaamaan saaren turismia, koska saarelle päätyneillä ihmisillä ei ollut juuri mitään oikeuksia, vaan heitä pidettiin toisen luokan kansalaisina. Seuraavaksi kuvaan työhöni liittyviä alalajeja, joita on neljä.

4.1.1 Poliittinen turismi (Political Tourism)

Poliittisen turismin matkat suuntautuvat usein konfliktialueille, ja nykyään suosittuja kohteita ovat Israel, Afrikka ja entisen Jugoslavian alue. Tämän tyyppisen turismin tavoitteena on saada omakohtainen kokemus tilanteesta ja yrittää ymmärtää konfliktin molempia osapuolia. (Alternative Tours www-sivut 2008.)

4.1.2 Ydinvoimaturismi (Atomic Tourism)

Ydinvoimaturismi liittyy nimensä mukaisesti ydinvoimaan liittyvään turismiin. Kenties tunnetuin tähän kategoriaan kuuluva kohde on Tšernobylin ydinvoimala Ukrainassa. Tämän tyyppinen turismi on varsin uusi ilmiö, johtuen siitä että ydinvoimaa ja

siihen liittyviä kohteita ei ole ollut vielä kauaa. Tšernobylin lisäksi kohteita ovat esimerkiksi Hiroshima ja Nagasaki, atomipommien testausalueet sekä ohjussiilot.

4.1.3 Holokaustiturismi (Holocaust Tourism)

Holokaustiturismi on kaikkein synkintä synkkää turismia. Erityisesti Puolassa holokaustiturismia on paljon, koska monet natsien toisen maailmansodan aikaisista keskitysleireistä sijaitsevat nykyisen Puolan alueella. Keskitysleirien lisäksi holokaustiturismiin kuuluvat muistomerkit, holokaustista kertovat museot ja ghettoina toimineet alueet. (Dark Tourism [www-sivut](#) 2015.)

4.1.4 Mielisairaalaturismi (Asylum Tourism)

Tämän tyyppinen turismi sai alkunsa 1800-luvulla Yhdysvalloissa, missä mielisairaaloista kiinnostuttiin niiden historian takia. Ihmiset olivat kiinnostuneita näkemään sairaaloiden arkkitehtuuria ja puutarhoja, eivätkä sairaaloissa hoidettavia potilaita. Tuohon aikaan vierailut tapahtuivat yhä toiminnassa oleviin mielisairaaloihin, kun taas nykyään vierailut suuntautuvat lähes aina suljettuihin mielisairaaloihin. (American Psychological Association [www-sivut](#) 2014.)

4.2 Synkkyyden määrittely

Aihetta tutkiessani löysin kaksi erilaista tapaa määritellä synkän turismin kohteen synkkyys. Toisessa synkkyys määritellään numeroasteikolla 1-10 niin, että numero 10 on synkin. Toisessa käytetään synkkyyden määrittelyyn synkän turismin spektriä (dark tourism spectrum, kuva 1).

Darkometer -asteikko välillä 1 – 10 on Dark Tourism verkkosivun tekijän kehittämä. Jokaiselle kohteelle on annettu numero yhden ja kymmenen välillä sen mukaan, miten synkkä kohde on. Synkimmät kohteet, kuten Auschwitz, ovat saaneet numeron 10. Tšernobylin ydinvoimala ympäristöineen sijoittuu niin ikään synkimpään päähän asteikkoa. Pohjois-Irlannin kohteet Belfast ja Derry on sijoitettu numeroon kuusi. Seilin saarelle ei sivujen kautta löytynyt numeroa, koska Dark Tourism [www-sivuilla](#)

ei ole mitään suomalaisia kohteita. Asteikon perusteella sijoittaisin Seilin numeroon neljä tai viisi, koska kohde herättää ajatuksia vielä vierailun jälkeen.

Darkometer -asteikolla numeroita 1 – 3 kuvaillaan hyvin lievästi synkiksi paikoiksi. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi museot jollain synkkyyden vivahteella. Kohteet asteikolla 4 – 6 ovat enemmän tunteisiin vetoavia kuin lievästi synkät kohteet. Kohteet tällä asteikolla herättävät ajatuksia vielä vierailun jälkeenkin. Kohteet numeroilla 7 – 9 ovat todella synkkiä kohteita, ja ennen niissä käyntiä kannattaa olla emotionaalisesti valmistunut. Valmistautumiseen kuuluu myös perustietojen lukeminen kohteen historiasta ennen vierailua. Kohteet numerolla 10 ovat kaikkein synkintä ja pimeintä synkkää turismia. Nämä kohteet voivat olla emotionaalisesti liikaa joillekin, esimerkiksi vierailu keskitysleirissä. (Dark Tourism www-sivut 2015.) Synkän turismin kohteet ovat kuitenkin loppujen lopuksi erilaisia keskenään, joten mitään asteikkoa ei voida pitää täysin virheettömänä kohteiden synkkyyttä luokiteltaessa. Esimerkiksi Dark Tourism www-sivuilla numeron 4 – 6 kohteista sanotaan että niihin ei välttämättä kannatta viedä lapsia. Tämä riippuu todella paljon itse kohteesta, koska esimerkiksi Belfastiin voi hyvin ottaa lapset mukaan, sillä synkkyyys ei näy kaupungissa samalla tavalla kuin joissain muissa kohteissa. (Dark Tourism www-sivut 2015.)

Asteikkoa tarkasteltaessa on syytä pohtia esimerkiksi miten aito kohde on, ja kuinka näkyvästi synkkiä eri kohteiden tapahtumat ovat olleet. Kohteen aitouteen hyvä esimerkki on vierailu keskitysleirillä verrattuna vierailuun holokaustimuseossa. Itse keskitysleiri on huomattavasti synkempi kohde, koska se sijaitsee siinä paikassa missä tuhansia ihmisiä on saanut surmansa. Synkkyyden näkyvyydessä voi verratta keskenään eri keskitysleirejä: Auschwitzissa lähes kaikki rakennukset ovat säilyneet, kun taas esimerkiksi Treblinkan keskitysleirillä Puolassa kaikki rakennukset tuhoettiin natsien toimesta. Vaikka Treblinkan leirillä surmattiin tuhansia ihmisiä, mitään näkyvää ei ole jäljellä. (Dark Tourism www-sivut 2015.) Koska Treblinkassa ei ole säilyneitä rakennuksia, sitä ei välttämättä mielletä yhtä synkäksi kohteeksi kuin esimerkiksi Auschwitzia.

Synkän turismin spektri (dark tourism spectrum) tarkastelee mahdollisia synkkyyden sävyjä synkimmästä valoisimpaan. Kuvassa 1 synkän turismin spektriä on havainnollistettu taulukon avulla. Spektri heijastaa synkkyyden eri asteita kuusikohtaisella ja-

nalla. Janan luokittelukohdat ovat synkin (darkest), synkempi (darker), synkkä (dark), valoisa (light), valoisampi (lighter) ja valoisin (lightest). (Stone 2006, 149 – 151.)

Kuoleman ja kärsimyksen tapahtumapaikat			Kuolemaan ja kärsimykseen liittyvät kohteet		
Synkin	Synkempi	Synkkä	Valoisa	Valoisampi	Valoisin
↓			↓		
Suurempi poliittinen ja ideologinen vaikutus			Pienempi poliittinen ja ideologinen vaikutus		
Opetuksellisia			Viihteellisiä		
Sijainti tapahtumapaikalla			Sijainti tapahtumapaikan ulkopuolella		
Lyhyt aika tapahtumiin			Pitempi aika tapahtumista		
Vähän rakennettua infrastruktuuria turisteille			Enemmän rakennettua infrastruktuuria turisteille		

KUVA 1: Synkän turismin spektri. Stone (2006, 151) taulukkoa mukaillen.

Kaikkein synkimmillä paikoilla on suuri poliittinen vaikutus, ne ovat opetuksellisia, historiakeskeisiä ja niitä pyritään suojelemaan. Synkimmät kohteet sijaitsevat siellä, missä kuolema tai katastrofi on tapahtunut, eikä niihin kohteisiin ole rakennettu paljoa infrastruktuuria turisteja varten. Synkän turismin spektrin synkimmissä kohteissa tapahtumista on usein kulunut vain vähän aikaa, mutta sillä mikä on vähän aikaa voi olla vaikeaa määritellä jokaisen mielikuvia sopivaksi ajan määreeksi. (Stone 2006, 149 – 151.)

Vähiten synkät kohteet (lightest) ovat synkimpien kohteiden vastakohtia. Valoisimmat kohteet liittyvät kuolemaan ja katastrofeihin, mutta sijaitsevat kaukana kuoleman tapahtumapaikoilta. Valoisimmissa kohteissa turisteja varten on rakennettu enemmän infrastruktuuria kuin synkissä kohteissa, ja tapahtumista on kulunut usein paljon aikaa. (Stone 2006, 149 – 151.)

Useissa synkän turismin kohteissa raja sivistämisen ja kaupallistumisen välillä on hämärtynt. Lajin kohteet ovat kaikki keskenään erilaisia ja mutkikkaita, joten on selvää, että termi synkkä (dark) on liian laaja kuvaamaan synkkään turismiin liittyviä

kohteita. On mahdollista että kohteen synkkyys vaihtelee ajan kuluessa esimerkiksi politiikan tai kulttuurisen ympäristön takia. Ne kohteet, jotka sijaitsevat kuoleman tai katastrofin tapahtumapaikalla, ovat synkempiä kuin sellaiset kohteet mitkä vain liittyvät kuolemaan. Esimerkiksi kokemus Auschwitzin keskitysleirillä on synkempi ja järkyttävämpi kuin vierailu US Holocaust Memorial museossa, koska museo vain liittyy holokaustiin kun taas Auschwitz liittyy kaikin tavoin kuolemaan ja on näin ollen autenttinen kohde. Todella synkät kohteet herättävät usein empatiaa uhreja kohtaan, ja tämä on yksi tärkeimpiä asioita lajiteltaessa kohteita synkyyden mukaan. (Stone 2006, 150.)

Synkän turismin spektrillä omista kohteistani Auschwitz sijoittuu synkimpään luokkaan, Tšernobyl ja Pohjois-Irlanti synkempään, ja Seilin saari synkkään. Sijoitin kaikki tässä työssä käsiteltävät kohteet synkempään osaan, koska ne kaikki sijaitsevat synkkien tapahtumien tapahtumapaikoilla. Lisäksi kaikkien kohteiden tapahtumat ovat melko tuoreita, vaikka toiminta Seilin saarella aloitettiin jo 1600-luvulla.

4.3 Seitsemän synkkää palveluntarjoajaa (Seven Dark Suppliers – the Dark Tourism Product)

Seitsemän synkkää palveluntarjoajaa (seven dark suppliers) tarjoaa selkeyttä synkän turismin kohteiden kirjoon synkän turismin spektrin ohella. Seitsemän synkkää palveluntarjoajaa jakaa synkän turismin kohteet seitsemään eri ryhmään ja selkeästi ilmaisee millaisia synkän turismin kohteita on olemassa.

Omista kohteistani Auschwitz kuuluu ryhmään synkät kansanmurhan tapahtumapaikat (dark camps of genocide). Pohjois-Irlannille sopivin ryhmä näistä vaihtoehtoista on mielestäni synkät konfliktialueet (dark conflict sites). Vaikka Pohjois-Irlanti ei varsinainen sotatanner ollut, alueella on kuitenkin historiallinen merkitys. Seilin saarelle parhaiten sopii synkät hautapaikat (dark resting places), koska yksi saaren nähtävyyksistä on kirkon takana sijaitseva hautausmaa. Hautausmaata ei kuitenkaan käytetä vierailijoiden houkuttelemiseksi saarelle. Historia on kuitenkin vahvasti näkyvisissä hautausmaalla, koska osa haudoista on aina 1800-luvun loppupuolelta. Tšernobylille en pohdinnasta huolimatta löytänyt sopivaa ryhmää. Stone (2006) kuitenkin muistuttaa, että useat synkän turismin kohteet ovat monikerroksisia, ja että ihmiset

eri maissa mieltävät kohteet synkiksi eri tavoin. Moni kohde voi myös olla sekoitus eri synkän turismin piirteitä, ja siitä johtuen vaikea lajitella yhteen ryhmään. (Stone 2006, 150.)

Synkän turismin spektri (dark tourism spectrum) ja seitsemän synkkää palveluntarjoajaa (seven dark suppliers) antavat selkeyttä monenkirjavaan synkän turismin kohdevalikoimaan (Stone 2006, 158). Ei kuitenkaan pidä olettaa että kaikilla synkän turismin kohteilla olisi samat määrittelevät piirteet jotka mahdollistaisivat niiden sijoittamisen synkän turismin spektrille. Monilla paikoilla on vaikutteita ja piirteitä useista spektrin kohdista, eikä kaikkia ole helppoa laittaa yhteen kohtaan asteikolla, vaan paikka saattaa muuttua sen mukaan miten kohdetta tarkastellaan. Seuraavaksi kerron ja kuvaan mitä ovat seitsemän synkkää palveluntarjoajaa.

4.3.1 Synkät huvipuistot (Dark Fun Factories)

Synkät huvipuistot (dark fun factories) sisältävät kaikki sellaiset kohteet jotka ovat tekemisissä viihteen kanssa ja jotka esittävät todelliseen tai fiktiiviseen kuolemaan liittyviä tapahtumia. Synkkien huvipuistojen kohteita ei pidetä kovin aitoina kokemuksina, ja tämän takia tähän luokkaan kuuluvat kohteet ovat synkän turismin spektrillä valoisimmassa osassa. Hyvä esimerkki synkkien huvipuistojen luokkaan kuuluvasta kohteesta on London Dungeon. (Stone 2006, 152.)

4.3.2 Synkät näyttelyt (Dark Exhibitions)

Tähän luokkaan kuuluvat sellaiset näyttelyt ja paikat jotka on suunniteltu opettavaisemmiksi kuin synkät huvipuistot. Synkät näyttelyt (dark exhibitions) pyöriivät kuoleman ja kärsimyksen ympärillä, ja kohteissa on usein opetuksellisia sekä jonkun muistoa kunnioittavia, ajatuksia herättäviä viestejä. Tämän takia näitä kohteita pidetään vakavampina kuin esimerkiksi synkkiä huvipuistoja, ja synkät näyttelyt sijoittuvatkin synkemmälle kohdalle synkän turismin spektrillä. Tähän luokkaan kuuluvat kohteet liittyvät yhteen sekä tarkoituksellisia sekä tarkoituksettomia elementtejä synkästä turismista. Synkät näyttelyt sijaitsevat usein muualla kuin itse paikassa missä kuolema tai katastrofi on tapahtunut, minkä takia suurin osa kuolemaa käsitteleviä museoita voidaan luokitella tähän ryhmään. (Stone 2006, 153.)

4.3.3 Synkät vankityrmät (Dark Dungeons)

Synkkään turismiin liittyvät vankityrmät ovat usein toimineet vankiloina. Vankilat edustavat rangaistusta ja oikeutta nykypäivän ihmisille. Tämän tyyppisissä kohteissa yhdistyy usein viihde ja opettaminen, ja niihin on yleensä rakennettu hyvät tilat turismille. Onkin ehdotettu, että synkät vankityrmät sopisivat synkän turismin keskelle, koska kohteet pitävät sisällään sekä synkempää että valoisampaa turismia. (Stone 2006, 154.)

4.3.4 Synkät hautapaikat (Dark Resting Places)

Synkät hautapaikat keskittyvät hautausmaihin ja hautoihin joita voitaisiin mahdollisesti käyttää synkän turismin kohteina. Nyky-yhteiskunnassa hautausmaat nähdään romanttisina mutta makaabereina paikkoina, joita matkailun alalla työskentelevät hyödyntävät houkutellessaan turisteja alueelle. (Stone 2006, 154 – 155.)

4.3.5 Synkät pyhäköt (Dark Shrines)

Synkät pyhäköt pystytetään yleensä virallisesti tai epävirallisesti kuolemantapauksen paikan läheisyyteen, ja usein hyvin nopeasti kuolemantapauksen jälkeen. Synkät pyhäköt ovatkin erityisesti tarkoitettu kuolleiden muistamiseen ja kunnioittamiseen. Onkin ehdotettu että tämän tyyppiset paikat ovat osa synkempää aluetta synkän turismin spektrillä. Usein pyhäköt on merkitty kukkasin, mikä johdattaa paikalle sellaisiakin kenellä ei ole suoraa yhteyttä kuolleeseen henkilöön. Pyhäköt ovat yleensä väliaikaisia, joten ne eivät ole varsinaisesti matkailukohteita eikä niiden läheisyydestä löydy matkailun tarpeisiin rakennettua infrastruktuuria. Hyvä esimerkki pyhäköstä on prinsessa Dianalle tuodut kukkasat Kensingtonin palatsin edustalle vuonna 1997. (Stone 2006, 155 – 156.)

4.3.6 Synkät konfliktialueet (Dark Conflict Sites)

Synkät konfliktialueet ovat yhteydessä sotaan ja taistelukenttiin. Näiden paikkojen opetuksellisuus ja historiakeskeisyys ovat yleensä keskiössä tämän tyyppisissä koh-

teissa. Matkailu keskittyy usein erityisesti ensimmäisen maailmansodan taistelukentille, mutta myös Euroopan ulkopuolella sijaitsevat taistelukentät ovat saamassa huomiota. Joissain taistelukentillä järjestetään myös uudelleen näyteltyjä taisteluja. (Stone 2006, 156.)

4.3.7 Synkät kansanmurhan tapahtumapaikat (Dark Camps of Genocide)

Tämän tyyppiset kohteet liittyvät vahvasti kansanmurhaan. Tästä syystä tähän osaan liittyvät kohteet ovat synkintä synkkää turismia. Kansanmurhien tapahtumapaikoilla vierailijat kokevat erittäin tunteikkaan vierailukokemuksen, se on kuin nähtävyyksien katselua kuoleman kartanossa. Erittäin synkän näistä kohteista tekee se, että ne sijaitsevat yleensä siellä missä ihmiset ovat kuolleet, joten ihmisten kärsimys on miltei käsin kosketeltavaa. Vaikka tähän kategoriaan kuuluvia kohteita on monia, ovat keskitysleirit, erityisesti Auschwitz, niistä kuuluisimpia ja maailmanlaajuisia symboleita pahalle. (Stone 2006, 157.)

4.4 Synkän turismin motivaatio

Synkkä turismi on aihe, joka vetää ihmisiä puoleensa. Ihmisten motivaatio käydä synkän turismin kohteissa vaihtelee: osa voi olla kiinnostunut kohteen historiasta, osa haluaa nähdä tapahtumapaikat omin silmin ja jotkut käyvät kohteessa puhtaasta mielenkiinnosta.

Seaton (1996) määritteli synkän turismin motivaation matkustamisella sellaisiin paikkoihin joissa on mahdollisuus olla yhteydessä kuolemaan, symbolisesti tai konkreettisesti. Tämän pohjalta Seaton kehitti viisi motivaatiotekijää synkälle turismille, joita kutsutaan nimellä viisi synkän matkailun kategoriaa (five categories of dark travel activities). (Stone 2006, 149.)

Ensimmäinen motivaatiotekijä on matkustamista todistamaan julkisia kuolemaan voimaansaattamisia (travel to witness public enactments of death). Nykyään tällaista esiintyy hyvin harvoissa maissa. (Stone 2006, 149.)

Toinen motivaatiotekijä on matkustaminen todistamaan yksittäisiä tai joukkokuolemia niiden tapahtumisen jälkeen sellaisiin paikkoihin missä suuri määrä ihmisiä on kuollut (travel to see the sites of individual or mass deaths after they have occurred). Tähän kategoriaan kuuluu useita paikkoja, esimerkiksi taistelukentät (Somme), kuolemanleirit (Auschwitz) ja kansanmurhien tapahtumapaikat (Kambodžan kuolemankentät). Samaan kategoriaan kuuluvat myös sellaiset paikat joissa joku julkisuuden henkilö on kuollut, esimerkiksi James Deanin onnettomuuspaikka, julkiseen tietoon tulleiden murhien paikat sekä pahamaineisten murhaajien kodit. (Stone 2006, 149.)

Kolmas Seatonin määrittelemä motivaatiotekijä on matkustamista muistomerkeille, mukaan lukien hautausmaat, muistohaudat, kryptat ja sotamuistomerkit (travel to memorials or interment sites, including graveyards, cenotaphs, crypts and war memorials). Seatonin mukaan vierailuun tällaisissa paikoissa on monia syitä: halu vieraillla kuuluisten ihmisten haudoilla ja muistomerkeillä, halu tehdä pyhiinvaellusmatka johonkin paikkaan tai kiinnostus brass-rubbing – nimistä aktiviteettia kohtaan. (Stone 2006, 149). Brass-rubbing -termille ei löytynyt suoraan mitään suomenkielistä sanaa, mutta se tarkoittaa menemistä kirkkoon ja siellä paperin palan laittamista messingin päälle. Erityistä kynää käyttäen paperille jää sama kuva kuin messingissä. (Cambridge Dictionaries Online [www-sivut](http://www.sivut) 2015.)

Neljäs tekijä on matkustamista katsomaan todisteita tai symbolisia esityksiä kuolemasta aiheeseen liittymättömissä paikoissa (travel to see evidence or symbolic representations of death at unconnected sites). Tähän kuuluvat museot joissa on kuolemaan liittyviä aseita tai näyttelyitä mitkä uudelleenmuotoilevat tiettyjä tapahtumia historiassa. Tämän tyyppiset museot voivat keskittyä valittuihin teemoihin ja sen seurauksena ne eivät ole täysin historiallisesti tarkkoja. (Stone 2006, 149.)

Viides motivaatiotekijä on matkustamista katsomaan kuolemaan liittyviä simulaatioita tai jonkin tapahtuman uudelleen näyttelemistä (travel for re-enactments or simulation of death). Alun perin tähän ryhmään kuuluivat näytelmät sekä festivaalit erilaisilla teemoilla. Nykyään tämä kategoria pitää sisällään erilaisten ryhmien ja yhdistysten uudelleennäytelmiä esimerkiksi taisteluista. (Stone 2006, 149.)

4.5 Onko synkkä turismi eettistä?

Odotin löytäväni Internetistä paljon synkän turismin eettisyyteen liittyviä lähteitä, mutten loppujen lopuksi löytänyt juuri mitään. Dark Tourism www-sivuilla pohditaan eettisyyttä ympäristön ja kulttuurin kannalta. Ympäristöasioissa sivutaan ensin lentojen aiheuttamia hiilidioksidipäästöjä, varsinkin jos lennot suuntautuvat maailman toiselle puolelle. Toinen asia, mikä ympäristöasioissa nostetaan esille, on ympäristön kestävä kehitys, toisin sanoen kuinka hyvin erityisesti luontomatkoja tarjoavat yritykset huomioivat ympäristöasiat. Kannattaa esimerkiksi miettiä ennen varaamista onko yritys osa suurta, monikansallista yritystä, ja onko yrityksellä positiivisia vaikutuksia paikalliseen talouteen. Kulttuurisista tekijöistä esille otetaan käyttäytyminen esimerkiksi keskitysleireillä. Keskitysleirillä on saanut surmansa tuhansia ihmisiä, joten siellä ei voi käyttäytyä samalla tavalla kuin esimerkiksi rantalomalla. Ei esimerkiksi ole kunnioittavaa poseerata leveä hymy kasvoillaan krematorion edessä. (Dark Tourism www-sivut 2015.)

Synkän turismin tyyppisen matkailun eettisyydestä voidaan olla montaa mieltä. Voidaan esimerkiksi pohtia onko loukkaavaa, epäeettistä tai epäkunnioittavaa käydä sellaisissa kohteissa missä tuhansia ihmisiä on saanut surmansa. Epäkunnioittavaa käytöstä voi olla esimerkiksi selfiet ja pussauskuvat keskitysleireillä. Erityisesti sellaisissa kohteissa missä moni ihminen on kuollut ja mikä saattaa myös olla heidän viimeinen leposijansa, pitäisi käyttäytyä kunnioittavasti.

Toisaalta taas synkän turismin kohteiden läheisyyteen rakennetut tilat voivat auttaa suojelemaan ja säilyttämään kohteita, koska kohteissa kävisi vierailijoita joka tapauksessa. On vaikeaa määritellä yhtä oikeaa eettistä suhtautumista synkän turismin kohteisiin jo siksi koska kohteet ovat niin erilaisia. Lisäksi ihmiset mieltävät eettiset asiat eri tavoin: toisen mielestä valokuvien ottaminen on hyväksyttävää, kun taas toinen ei missään nimessä ota valokuvia synkän turismin kohteessa. On hyvin mahdollista että joihinkin synkän turismin kohteisiin on julistettu hautarauha, ja on hyvä pysähtyä miettimään rikkooko kohteissa käyminen tätä rauhaa. Toisaalta taas omalla käytöksellä on niin suuri merkitys, ja mielestäni ei ole sellaista kohdetta missä ei voi käydä, pitää vain muistaa kunnioittava käytös.

5 AUSCHWITZIN KESKITYSLEIRI

Auschwitz on saksankielinen nimi puolalaiselle Oświęcimin kaupungille, minkä läheisyydessä keskitysleiri sijaitsee (liite 1, kuva 1). Auschwitz käsittää kolme leiriä, jotka sijaitsevat lähellä toisiaan (liite 1, kuva 2). Auschwitz I toimi pääleirinä ja se perustettiin ensimmäisenä, Auschwitz II eli Auschwitz-Birkenau toimi varsinaisena tuhoamisleirinä, ja Auschwitz III, mikä tunnetaan myös nimellä Monowitz, toimi työleirinä (Jewish Virtual Library [www-sivut](http://www-jv.org) 2015).

Toiminta Auschwitzissa alkoi kesäkuussa 1940. Alussa Auschwitz toimi karanteeni- ja läpikulkuleirinä sekä vankilana puolalaisille poliittisille vangeille. Tässä vaiheessa suurin osa vangeista oli muita kuin juutalaisia. Alussa leirin vankeja ei murhattu järjestelmällisesti, mutta vankeja kuoli silti nälän ja huonojen työolosuhteiden seurauksena. Saapuessaan leirille vangit saivat numero, mikä korvasi vankien nimen. Vuodesta 1943 alkaen vankeihin tatuoitiin heille annettu numero. Vankien pää ja vartalo ajeltiin ja kaikki vangit valokuvattiin. Filmistä tuli kuitenkin pian pulaa ja lopulta vain saksalaiset vangit valokuvattiin. Vangeilla oli mahdollisuus kirjoittaa kirjeitä kotiin, mutta ne oli pakko kirjoittaa saksaksi ja kirjeet luettiin ennen kuin ne lähtivät leiristä. Kirjeisiin oli pakko kirjoittaa teksti ”*olen terve, ja minulla on kaikki hyvin*”. (Steinbacher 2008, 34, 37, 41.)

Kaikki kolme leiriä suljettiin vuonna 1945 liittoutuneiden vapautettua ne. Liittoutuneet on nimitys, mitä käytetään ryhmästä maita toisen maailmansodan aikaan ja tähän ryhmään kuuluivat muun muassa Yhdistynyt Kuningaskunta, Puola sekä Yhdysvallat. On arvioitu että kaikilla kolmella leirillä sai surmansa yhteensä yli kaksi miljoonaa ihmistä, joista suurin osa oli juutalaisia. Suurin osa Auschwitzissa kuolleista ihmisistä kuoli leirin kaasukammiossa, joita oli keskitysleirin alueella paljon. Koska olosuhteet eivät olleet hyvät, ihmisiä kuoli myös nälkään, erilaisiin sairauksiin, ampumisiin ja pakkotyöhön. Auschwitzissa tehtiin myös erilaisia lääketieteellisiä kokeita vangeilla, joiden seurauksena jotkut menehtyivät. (Jewish Virtual Library [www-sivut](http://www-jv.org) 2015.) Naisille tehdyistä ihmiskokeista kerron lisää luvussa 5.2.

5.1 Joukkotuhoaminen

Syyskuussa 1941 Auschwitzissa suoritettiin ensimmäinen joukkotuhoaminen, kun 900 vankia surmattiin. Muiden vankien tehtävän oli kantaa kuolleet vangit pihalle, riisua heidät ja kuljettaa joukkohautaan. Pääleirin eli Auschwitz I rakennukset suljettiin vankien tapon ajaksi, minkä lisäksi kovaääniset moottorit käynnistettiin kuolevien vankien huutojen peittämiseksi. (Steinbacher 2008, 93 – 94, 101 – 107.)

Vuonna 1943 leiristä numero II eli Auschwitz – Birkenasta tuli joukkotuhoamisen keskus, tuhoamisleiri. Järjestelmällinen joukkotuhoaminen leirillä oli alkanut vuotta aikaisemmin. Tuhoamisleirillä oli kaksi kaasukammiota eli bunkkeria. Bunkkeriin I mahtui 800 ihmistä ja bunkkeriin II 1200 ihmistä. Bunkkerien täytyttyä vangeista ilmatiiviit ovet suljettiin. Vangeille sanottiin heidän olevan menossa suihkuun ja bunkkereihin mentiin alastomana. Ennen kammioon menoa oli pukuhuone, missä sijaitsivat numeroidut penkit ja naulakot. Tämä antoi vaikutelman siitä, että suihkusta palattaisiin omien tavaroiden luo. Pukuhuone ja kaasukammio sijaitsivat maan alla kellarissa, kun taas maan päällä sijaitsi ruumiidenpolttohuone. Tappamiseen käytettiin Zyklon B nimistä myrkkyä (kuva 2), mitä kaadettiin sisälle katossa olevasta aukosta. Tämän jälkeen aukko suljettiin sementtilevyllä. Kuoleminen saattoi kestää jopa 20 minuuttia, ja saksalaisten oli mahdollista seurata tapahtumia seiniin rakennettujen kurkistusaukkojen kautta. Lääkäri oli valvomassa tapahtumia, mutta hänen tehtävänä oli lähinnä varmistaa, ettei kukaan ulkopuolella altistu myrkylle. (Steinbacher 2008, 93 – 94, 101 – 107.)

KUVA 2. Tyhjiä Zyklon-B myrkkypurkkeja. Kuva: Tanja Arvonen 2015.

Kuoleman jälkeen vankien kaikki omaisuus kerättiin talteen ja vangeilta otettiin pois kultahampaat ja proteesit, ja heidän hiuksensa ajeltiin. Kultahampaat sulatettiin ja luovutettiin harkkoina Saksan valtion pankkiin. Hiuksista kehrättiin lankaa ja palamattomat luut jauhettiin ja niistä tehtiin lannoitetta. Kuoleman jälkeen ruumiit poltettiin krematorioissa ja tuhkat siroteltiin lähistöllä sijaitseviin jokiin ja lampiin tai käytettiin pelloilla lannoitteena. Vuonna 1943 pääleirin läheisyyteen rakennettiin neljä krematorioita, joiden polttokapasiteetti oli 4756 ruumista päivässä. (Steinbacher 2008, 93 – 94, 101 – 107.)

Auschwitz II eli Auschwitz-Birkenaun tuhoamisleirille vangit tulivat junilla pääportin läpi (liite 2, kuva 2). Asemalla he nousivat pois junasta, koska luulivat vaihtavansa junaa ja menevänsä Krakovaan. Junarata loppui kuitenkin jonkin matkan päässä tulolaiturilta, mutta laiturilta katsottuna näytti siltä kuin rata olisi jatkunut metsän läpi kohti Krakovaa (kuva 3).

KUVA 3. Junaradan loppu Auschwitz-Birkenaun tuhoamisleirillä. Kuva: Tanja Arvonen 2015.

5.2 Ihmiskokeet

Joukkotuhoamisen lisäksi Auschwitzissa tehtiin erilaisia ihmiskokeita: lääkärit silpoivat, tappoivat ja leikkelivät vankeja. Parakki 10 olleet naiset olivat natsilääkäreiden koekaniineja, ja lääkärit valitsivat naiset usein henkilökohtaisesti itse määrittämiensä kriteerien perusteella. Naisia oli eri maista ja heidät määrättiin kokeisiin usein jo heidän saapuessaan keskitysleirille. Parakki 10 naisten lukumäärästä ei ole tarkkaa tietoa, koska SS-hallinto tuhosi suurimman osan kirjanpidosta ennen leirin vapauttamista. On kuitenkin arvioitu, että naisia olisi ollut yhteensä noin 800. (Lang 2013, 7-14.)

Keväällä 1943 naistentautien lääkäri Carl Clauberg siirtyi parakki 10 johtoon. Hänen tavoitteenaan oli tutkia erilaisia sterilisaatiomenetelmiä naisilla. Clauberg ei ollut ai-noa kokeita tehnyt lääkäri: Horst Schumann käytti naisia koekaniineina röntgensterilisaatiokokeissa, Eduard Wirths tutki kohdunkaulansyövän syntymistä ja teki leikkauksia parakin naisilla, Bruno Weberg pakotti naiset luovuttamaan suuria määriä verta tutkiakseen miten elimistö reagoi eri veriryhmien sekoituksiin. Webergin tutkimuksen tavoitteena oli tutkia onko veriryhmävasta-aineiden pitoisuutta mahdollista nostaa. Kaikista kokeisiin valituista naisista tehtiin lista, mistä kävi ilmi kenen lääkärin kokeisiin he osallistuisivat. (Lang 2013, 7-14.)

Clauberg vaati koehenkilöiden olevan terveitä ja hyvin ravittuja, koska hän pelkäsi, etteivät kokeiden tulokset olisi muuten luotettavia. Tämän takia Clauberg valitsi suurimman osan koehenkilöistä suoraan tulolaiturilta. Clauberg halusi kokeisiinsa sellaisia naisia, kenen synnytyselimet olisivat varmasti terveet, eli esim. synnyttäneet naiset. Naisille ei missään vaiheessa selitetty mitä heille tehtiin, toimenpiteet vain suoritettiin. Claubergin tutkimukset alkoivat sukupuolielimien tunnustelulla, minkä jälkeen hän otti kohdunsuusta kiinni pihdeillä ja ruiskutti sisälle jodivarjoainetta nähdäkseen olivatko munanjohtimet auki. Parin viikon jälkeen tästä tehtiin varsinainen sterilisaatio, missä varjoaineen sijasta käytettiin neoronthiumiin liuotettua formaliinia. Claubergin omien sanojen mukaan sterilisaatio tapahtuu yhdellä kohdunsuun kautta annetulla ruiskeella, ja toimenpiteen voi suorittaa tavallisen gynekologisen tutkimuksen aikana. Sterilisaation jälkeen Clauberg halusi naisten jäävän parakkiin jotta hän pystyi seuraamaan oliko toimenpide tehonnut. (Lang 2013, 63, 92 – 95, 99, 129.)

Schumanin röntgensterilisaation koehenkilöt alkoivat voida pahoin säteilytyksen jälkeen. Muista lääkäreistä poiketen Schuman käytti kokeissaan myös miehiä. Kokeiden yhteydessä naisia myös leikattiin: heiltä poistettiin toinen munasarja, mikä säilöttiin lasipurkkiin. Tarkoituksena oli saada selville säteilytyksen vaikutukset. Naisten hyvinvointi ei kiinnostanut Schumania, ja ainakin neljä naista kuoli leikkauksen seurauksena. (Lang 2013, 111.)

Wirthsin kokeiden tavoitteena oli kohdunkaulan syövän esiasteen tunnistaminen. Ei ole täyttä varmuutta tekikö Wirths varsinaiset kirurgiset toimenpiteet itse. Leikkauksissa neljältä naiselta poistettiin kohdunsuu. Toimenpide suoritettiin nukutuksessa, ja seurauksena oli runsas verenvuoto sekä pitkä vuodelepo. Tarkoituksena oli selvittää kohdunsuun tila silloin, kun syöpä on esiasteella. Tämä tehtiin tarkastelemalla ensin kohdunkaulaa, minkä jälkeen limakalvoille taputeltiin etikkahappoa ja jodiyhdistettä. Jos kudokset reagoi happoon, kohdunsuu poistettiin. (Lang 2013, 115, 124.)

6 POHJOIS-IRLANTI – THE TROUBLES

Pohjois-Irlanti sijaitsee Irlannin saarella, ja se on osa Yhdistyneitä Kuningaskuntia. Pohjois-Irlannin pääkaupunki on Belfast, ja Derry on toiseksi suurin kaupunki.

The Troubles nimellä tunnettu, 30 vuotta kestänyt poliittisen väkivallan aikakausi, alkoi 1960-luvun lopussa. Virallisesti aikakausi päättyi vuonna 1998 the Good Friday Agreement -sopimukseen pitkäperjantaina vuonna 1998. 30 vuotta kestäneissä väkivaltaisuuksissa kuoli noin 3500 ihmistä. Poliittinen väkivalta Pohjois-Irlannissa oli Fergalin mukaan täysin ennustettavissa 1960-luvun loppupuolella. Hänen mukaansa levottomuuksien syy oli toisaalta poliittinen toimintahäiriö ja toisaalta taas nationalistien turhautuminen. (Feargal 2013, 31, 70.)

Vuoteen 1972 mennessä monissa paikoissa ympäri Pohjois-Irlantia oli piikkilankaa ja seiniä katolilaisten ja protestanttien liittymäalueilla. Seiniä pystytettiin jotta ryhmät eivät hyökkäisi toistensa kimppuun. Kaduilla oli väkivaltaa säännöllisesti. Esimerkiksi vuonna 1970 ympäri Pohjois-Irlantia oli 213 ammuskelua ja 170 pommitusta, 25 ihmistä kuoli. Kaksi vuotta myöhemmin ammuskeluja oli 10 500 ja pommituksia 1800 kappaletta, 467 ihmistä kuoli. (Feargal 2013, 31, 70.) Erityisesti Belfastissa on paljon ryhmien erotukseen tarkoitettuja rauhanmuureja (peace wall) (liite 4, kuva 1). Vuosi 1972 oli konfliktin verisin: tammikuussa Derryssä tapahtui verinen sunnuntai -niminen konflikti, ja muutama kuukautta myöhemmin Belfastissa verinen perjantai (BBC History [www-sivut](http://www.bbc.com/history) 2015).

Konfliktissa oli kaksi osapuolta: unionistit ja tasavaltalaiset eli nationalistit. Unionistit halusivat Irlannin pysyvän jakautuneena Irlannin tasavaltaan ja Yhdistyneeseen Kuningaskuntaan kuuluvaan Pohjois-Irlantiin. Unionistit tunnetaan myös nimellä lojalistit, koska he halusivat olla uskollisia Yhdistyneille Kuningaskunnille. Nationalistit halusivat Pohjois-Irlannin liittyvät Irlannin tasavaltaan ja muodostavan yhtenäisen Irlannin. Lisäksi konfliktin osapuolia olivat protestantit ja katoliset, ja monissa paikoissa katolista vähemmistöä syrjittiin ja he olivat taloudellisesti huonommassa asemassa kuin protestantit. (Dark Tourism [www-sivut](http://www.darktourism.com) 2015.)

Ensimmäisinä aseina käytettiin keppejä, lasipulloja sekä jalkakäytävän päällysteen paloja. Haulikot seurasivat pian perässä. Suurin osa the Troubles ajanjakson aikana surmansa saaneista oli siviilejä, yhteensä noin 2000, joista noin 1270 oli katolilaisia

ja loput protestantteja. Konfliktin viimeisten vuosien aikana vuotuinen surmansa saaneiden määrä jäi alle sadan. (BBC History [www-sivut 2015.](#))

The Troubles päättyi Good Friday (pitkäperjantai) nimiseen sopimukseen mikä allekirjoitettiin 10.4.1998. Tosin sopimuksen jälkeen Omaghin kaupungissa Pohjois-Irlannissa tapahtui siviiliuhrien osalta koko konfliktin pahin tapaus. 15.8. räjähtänyt pommi surmasi yhteensä 29 ihmistä ja satoja loukkaantui. Tapaus oli sikäli erikoinen, että uhrien joukossa oli sekä protestantteja että katolilaisia. (Dark Tourism [www-sivut 2015.](#))

6.1 Belfast

Belfast on Pohjois-Irlannin pääkaupunki, ja se sijaitsee Irlannin saaren pohjoisosassa, Irlanninmeren vieressä (liite 3, kuva 1). Belfast on synkän turismin kohde vuonna 1964 alkaneen aikakauden takia. Kyseinen aikakausi tunnetaan yleisesti nimellä the Troubles ja se jatkui aina vuoteen 1998 asti. Belfastin lisäksi ongelmia oli myös muualla Pohjois-Irlannissa, erityisesti Derryn kaupungissa (Feeney 2014, 30). Synkän turismin alueet Belfastissa ovat erityisesti hieman kauempana kaupungin keskustasta sijaitsevat kadut Shankill Road sekä Falls Road. Shankill Road on protestanttien unionistien aluetta ja Falls Road katolilaisten tasavaltalaisten aluetta (liite 3, kuva 2). Kyseiset kaupunginosat sijaitsevat aivan toistensa vieressä ja ne on erotettu vuonna 1969 rakennetulla peace line -nimisellä muurilla.

Verinen perjantai tapahtui Belfastissa perjantaina 21.7.1972. Iltapäivällä pommiryhmä sai tehtäväkseen purkaa pommin Belfastin keskustassa sijaitsevan sillan alta. Yhteensä kaupunkiin oli piilotettu 22 pommia, joista 19 räjähti. Loukkaantuneiden joukossa oli paljon naisia ja lapsia. (BBC History [www-sivut 2015.](#)) Päivän aikana IRA räjäytti 75 minuutin sisällä 22 autopommia tappaen yhdeksän ihmistä ja haavoittaen vakavasti 130 ihmistä. Kaaosta Belfastissa lisäsi hämäyssoitot pommeista. IRA:n mukaan Belfastin keskustan pommeilla ei ollut tarkoitus aiheuttaa verilöylyä, ainoastaan sekasortoa ja hajaannusta. (Lindström 2007, 41, 58, 71.)

Maaliskuun ensimmäisenä päivänä 1981 tasavaltalaisarmeija IRA:n päällikkö Bobby Sands päätti aloittaa nälkälakon Long Keshin vankilassa. Vankila tunnetaan myös

nimellä Maze Prison, ja se sijaitsee Lisburnin kaupungin läheisyydessä, noin 15 kilometrin päässä Belfastista. Belfastilainen Bobby Sands (oikealta nimeltään Robert Sands) syntyi katoliseen perheeseen vuonna 1954. Hän joutui elämänsä aikana kokemaan syrjintää uskontoonsa liittyen, minkä seurauksena Sands liittyi Tasavaltalaiseen liikkeeseen (IRA). Vuonna 1976 Sandsia ja kolmea hänen ystäväänsä syytettiin pommi-iskusta ja käsiaseen hallussapidosta, mutta todisteita heidän osallisuudestaan pommi-iskuun ei ollut. Oikeudenkäynti alkoi syksyllä 1977, ja kaikki neljä tuomittiin 14 vuodeksi vankeuteen yhden käsiaseen hallussapidosta. Sands päätyi Long Keshin vankilan H-rakennukseen. 1.3.1981 Sands ilmoitti aloittavansa nälkälakon ja jatkavansa kunnes tasavaltalaisille vangeille myönnettäisiin poliittisen vangin asema. Tasavaltalaisilla vangeilla oli viisi vaatimusta, jotka olivat: oikeus olla käyttämättä vangin pukua, oikeus kieltäytyä vankilan töistä, oikeus olla yhteydessä muihin vankeihin, oikein järjestää omat opetus- ja virkistymismahdollisuudet, sekä oikeus yhteen viikoittaiseen vierailukäyntiin, kirjeeseen ja pakettiin.

Sands valittiin Sinn Féin -puolueen parlamenttiin maaliskuun lopussa vuonna 1981 yllättäen kuolleen jäsenen tilalle. Sinn Féin on vasemmistopuolue, jota pidetään nykyään IRA:n poliittisena jatkajana. Vaalituloksen jälkeen Sandsin kannattajat toivoivat Ison-Britannian pääministerin Margaret Thatcherin suostuvan kompromissiin, joka lopettaisi nälkälakon, mutta näin ei kuitenkaan käynyt. Toukokuun alussa 1981, 66 nälkälakkopäivän jälkeen, Bobby Sands menehtyi 26-vuotiaana. Tieto Sandsin kuolemasta sai aikaan mellakoita sekä Pohjois-Irlannissa että Irlannin tasavallan puolella. Sandsin hautajaisiin osallistui noin 100 000 ihmistä. Myös muita vankeja oli liittynyt nälkälakkoon ja yhteensä kymmenen heistä kuoli. Nälkälakko vankien osalta lopetettiin lokakuun alussa 1981, ja viikko sen jälkeen he saivat luvan käyttää omia vaatteitaan ja olla yhteydessä muihin vankeihin. Lisäksi vankien saamia tuomioita lyhennettiin ja vierailukäyntejä lisättiin. (Lindström 2008, 87 – 93.) Falls Roadilla Belfastissa on suuri seinämaalaus omistettu Bobby Sandsille (liite 4, kuva 2).

6.2 Derry

Derryn, viralliselta nimeltään Londonderry, kaupunki sijaitsee Pohjois-Irlannissa 113 kilometrin päässä Belfastista (liite 3, kuva 1). Kaupungissa tapahtui yksi Pohjois-Irlannin konfliktin tunnetuimmista tapahtumista, verinen sunnuntai, vuonna 1972.

Verinen sunnuntai nimen saanut välikohtaus sattui 30.1.1972, kun brittiarmeijan laskuvarjojääkärit avasivat tulen kohti rauhanomaista marssia. Välikohtauksessa sai surmansa 13 ihmistä ja vakavasti haavoittuneita oli 15. Marssi Derryssä oli protesti mielivaltaisista oikeudenkäyntejä vastaan ja vankilan läheisyydessä brittiarmeija pysäytti marssin kyynelkaasulla ja kumiluodeilla. Yhdelläkään välikohtauksessa kuolleella henkilöllä ei ollut tietävästi mukanaan minkäänlaista asetta, ja sivullisten oli vaikea auttaa uhreja, koska brittiarmeija ampui taukoamatta. Irlannin Tasavaltaisarmeija IRA kosti sunnuntain tapahtumat räjäyttämällä pommin Britannian armeijan laskuvarjorykmentin päämajassa surmaten seitsemän ihmistä. (Lindström 2007, 41, 58, 71.)

7 SEILIN SAARI

Seilin saari on kaksi kilometriä pitkä ja 1,5 kilometriä leveä leveimmästä kohdasta. Turusta Seilin saarelle on matkaa noin 30 kilometriä ja Nauvosta noin kuusi kilometriä (liite 5) (Pro Seili – Själo ry:n [www-sivut](#) 2015).

Seili on suomalaisen mielisairaalahoidon varhaista historiaa. Saaren historia sairaalasaarena alkoi vuonna 1619, jolloin sinne perustettiin leproosio ja houruinhoitola. Kustaa II Adolf päätti siistiä Turun kaupunkikuvaa, minkä seurauksena alettiin etsiä sopivaa paikkaa lepra- ja mielisairaalle. Seilin saarelle perustettiin mielisairaala sekä spitaalisairaala ja yli kolmen vuosisadan ajan saarelle kuljetettiin ihmisiä. 1700-luvulla lepra väheni, ja saarella oli lähinnä enää mielisairaalan potilaita. 1800-luvulta alkaen saarelle kuljetettiin vain naisia. (Mediauutiset [www-sivut](#) 2004.)

Seili valikoitui spitaalisairaalan paikaksi kahdesta syystä. Ensimmäkin saari on helpposti saavutettavissa Turusta, ja toiseksi saaren hiekkaiseen maaperään oli helppo haudata kuolleet potilaat. Seilin saarelle joutuminen oli usein pysyvää ja saarelle saapuvilla oli yleisesti mukanaan oma arkku. Potilaat tunnettiin yleisesti vain etunimellä ja spitaalisten sekä mielisairaiden lisäksi saarella asui sukunsa hylkäämiä ihmisiä. Potilaiden olot saarella eivät olleet kovin hyvät: sellejä ei huollettu, siivottu tai tuuletettu ja asukkailla oli päällään pelkkiä rääsyjä. (Metsävuori 1987, 5 – 13.)

Saaren historian aikana sinne kuljetettiin spitaalisten ja hullujen lisäksi ”kuppatautisia, syöpäsairaita tai muuten vain ’omituisia’ väkeä”. Saarelle saatiin oma lääkäri vasta vuonna 1899, jolloin myös potilaiden diagnoosit tarkentuivat. Esimerkiksi skitsofrenia esiintyi lääkärin potilasluettelossa ensimmäisen kerran vuonna 1921. (Mediauutiset [www-sivut](#) 2004.) Saareen tullessaan potilaat tiesivät että he olivat tulleet saarelle jäädäkseen. Mukaan saarelle piti ottaa ruumisarkku tai tarvikkeet sellaisen tekemiseen. Lisäksi potilaiden piti maksaa elinikäinen hoitomaksu. (Väre 2004.)

Saaren nykyinen puukirkko rakennettiin vuonna 1733 vanhan kirkon tilalle (liite 6, kuva 1). Seilin kirkko on ristikirkko, missä on spitaalisille oma osa: länsiosassa kuorioidan tapainen aita erottaa sairaiden ja terveiden puolet toisistaan (liite 6, kuva 2). Spitaalisten puolella on oma sisäänkäynti, mikä on nykyään suljettu. Kirkon eteen

pystytettiin 1980-luvulla risti muistoksi Seilissä kuolleille 633 potilaalle. Kirkon takana sijaitsevalle hautausmaalle on haudattu sekä potilaita että henkilökuntaa (kuva 4). (Seilin kirkosta saatu esite ”Seilin museokirkko” 2015.)

KUVA 4. Seilin saaren kirkon hautausmaa. Kuva: Tanja Arvonen 2015.

Seilin saaren toiminta sairaalasaarena päättyi vuonna 1962. Lääkintöhallitus oli sitä mieltä, että eristäminen ei ollut enää sopiva keino harjoittaa modernia psykiatriaa. Viranomaisten päätös saatiin saarelle 19.10.1962 ja neljä päivää myöhemmin Seili oli tyhjennetty potilaista. Viimeisenä toimintavuotena Seilissä oli 41 potilasta, joista 29 oli ollut saarella yli kymmenen vuotta. Vanhin saaren potilas oli 100-vuotias. (Mediauutiset [www-sivut](#) 2004.)

7.1 Spitaalisairaala

Spitaalia sairastavien potilaiden siirto saarelle aloitettiin vuonna 1622. Hoitokeinona potilaiden hoidossa käytettiin eristämistä ja viinaa, mitä potilailla oli mahdollisuus keittää itse. Lupa kuitenkin peruttiin jossain vaiheessa häiriöiden vuoksi. (Metsävuori 1987, 5, 11.) Viimeinen spitaalia sairastava potilas kuoli vuonna 1785 (Pro Seili – Sjölo ry:n [www-sivut](#) 2015). Papit ja muut virkamiehet lähettivät saarelle 663 potilasta spitaalisairaalan toiminnan aikana. Lääkäreitä saarella ei ollut. Vasta spitaalilähes kadottua alettiin saarelle etsiä taloudenhoitajaa lääkärin pätevyydellä. Kirkossa spitaaliapotilaat istuivat perällä omassa osassa, ja ehtoollinen heille annettiin pitkän

kepin päästä. (Mediauutiset [www-sivut](#) 2004.) Lepraa sairastavat potilaat saivat todennäköisesti tulla toimeen saarella itsekseen. Heille toimitettiin elämiseen tarvittavat elintarvikkeet ja hoitokeinoina käytettiin paloviinaa, Kupittaa lähdevettä sekä Jumalan sanaa. Spitaalia eli lepraa sairastavat eivät saaneet olla tekemisissä terveiden ihmisten kanssa saarella. Tautia pidettiin yleisesti Jumalan rankaisuna ihmisen tekemistä synneistä ja spitaalini lisäksi pelättiin moraalittomuuden tarttumista. On myös mahdollista että saarelle joutui täysin terveitä ihmisiä, koska on mahdollista että ihottumaa luultiin virheellisesti lepraksi. (Väre 2004.)

7.2 Mielisairaala

Spitaalisten määrän vähentyessä saarelle tuotiin yhä enemmän mielisairaita ja lopulta saari muuttui mielisairaalaksi. Vuodesta 1889 saaren sulkemiseen asti vuonna 1962 saarella hoidettiin vain naisia. (Metsävuori 1987, 13.) Monet saaren naispotilaista olivat nuoria ja naimattomia. Osa Seiliin saapuneista potilaista oli pakkosteriloitu, tähän ryhmään kuuluivat erityisesti mielisairaat, kehitysvammaiset sekä köyhät. Tärkeimpänä hoitokeinona pidettiin työterapiaa eli potilaat työskentelivät maatilalla. Mitä luotettavampi potilas oli henkilökunnan mielestä, sitä kauemmas pihapiiristä hän sai mennä. (Studio 55 [www-sivut](#) 2011.) Muita hoitokeinoja olivat katumuksen harjoittaminen ja Jumalan sanan kuunteleminen sekä kylmät kylvyt. Lisäksi huoneiden seiniin maalattiin symmetrisiä kuvioita, koska niiden ajateltiin rauhoittavan potilaita. Yleisesti kokeiltiin sellaisia hoitoja, mitkä olivat halpoja ja vaarattomia. (Väre 2004.)

8 TŠERNOBYLIN YDINVOIMALAONNETTOMUUS

Tšernobyl sijaitsee 150 kilometrin päästä Kiovasta ja 600 kilometrin päässä Moskovasta Pohjois-Ukrainassa (liite 7). Ydinvoimalan paikka valittiin sijainnin perusteella: se sijaitsi suurien kaupunkien ja teollisuuden läheisyydessä. 30 kilometrin säteellä ydinvoimalasta sijaitsi yli sata farmia sekä kaksi pientä kaupunkia, Pripjat ja Tšernobyl. Kaupungeissa asui yhteensä 100 000 ihmistä, ja aivan voimalan läheisyydessä asui 20 000 ihmistä. (Hawkes ym. 1986.) Ydinvoimala rakennettiin vuosina 1978 – 1983, ja viimeiseksi valmistunut reaktori numero neljä aiheutti onnettomuuden kolme vuotta valmistumisen jälkeen (Dark Tourism [www-sivut 2015](#)).

8.1 Mitä Tšernobylistä tapahtui?

Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus tapahtui 26.4.1986. Syitä onnettomuuteen olivat sarja ihmisten tekemiä virheitä, epäpätevyys sekä tekniset ongelmat. Ydinvoimalassa tapahtui kaksi suurta räjähdystä ja niiden seurauksena syttyi tulipaloja, joista pahin reaktorissa numero neljä. Reaktorin palo saatiin sammutettua vasta usean päivän jälkeen ja tätä ennen sieltä oli ehtinyt vapautumaan valtavia määriä radioaktiivista ainetta ilmakehään. (Dark Tourism [www-sivut 2015](#).) Onnettomuus sai alkunsa nelosreaktorissa koneiston testistä. Kokeen aluksi reaktorin teho pudotettiin alle 700 megavatin, kun se yleensä on 3200 megavattia. (Chernobyl Gallery [www-sivut 2015](#).)

Reaktori numero neljä räjähti 25. – 26.4.1986 välisenä yönä, ja aamulla huomattiin äkillinen, vakava nousu säteilylukemissa. Radioaktiivista ainetta purkautui ulos reaktorista minuuteissa. Tapahtumien uskotaan edenneen seuraavan kaavan mukaan: reaktorin sisällä uraani ylikuumeni nopeasti ja ytimen viilentäjä reaktorin sisällä pysähtyi. Vesi ei pumpptaantunut tarpeeksi nopeasti jäähdyttääkseen yllättäen ylikuumenneen reaktorin ja lämpötila jatkoi nousua, minkä seurauksena viilennykseen tarkoitettu vesi muuttui höyryksi. Tämä pahensi tilannetta ja lämpötila nousi jopa 1000 asteeseen. Zirkonium reagoi höyryyn, minkä seurauksena syntyi vetyä. Tämä yhdistelmä johti tulipaloon ja lopulta räjähdykseen reaktorin sisällä (liite 8). Sammutuksessa ei

voitu käyttää vettä, koska se olisi mahdollisesti pahentanut tilannetta. Sen sijaan reaktorin yläosa suljettiin jotta tuli ei saisi ilmaa ja jotta radioaktiivista ainetta ei enää vapautuisi ilmakehään. Sulkemiseen käytettiin lyijyn, saven, dolomiitin ja boorin sekoitusta. (Hawkes ym. 1986.) Räjähdyksen seurauksena reaktori numero neljä kärsi suuria vahinkoja (liite 9, kuva 1).

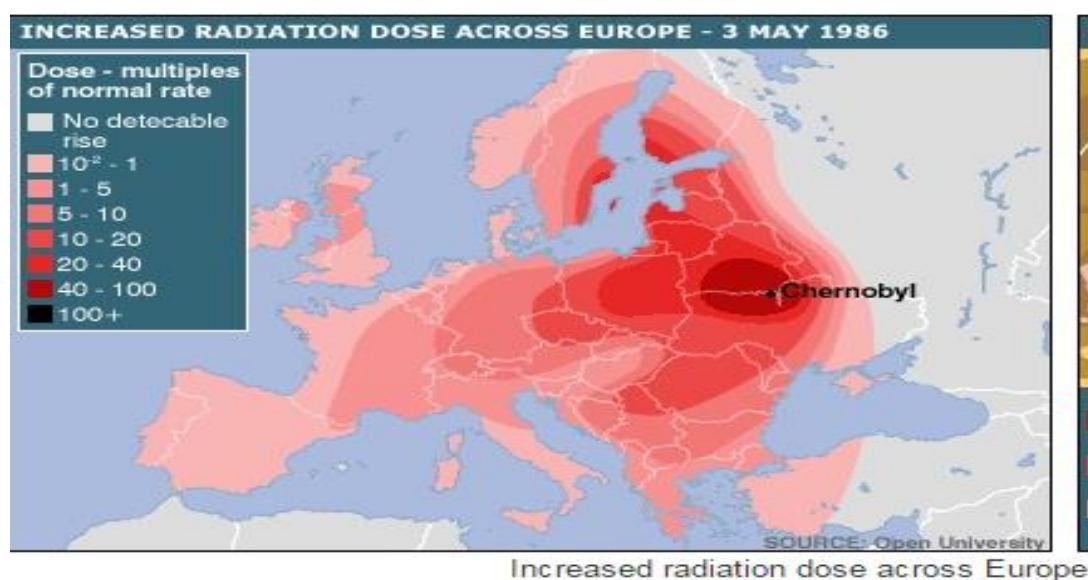
8.2 Onnettomuuden seuraukset ja Tšernobylin tulevaisuus

Säteilytaso Pripjatin kaupungissa nousi onnettomuutta seuranneiden päivien aikana. Iltapäivällä 26.4. säteilyn määrä kaupungissa oli 15 000 kertaa enemmän kuin olisi turvallinen määrä. Säteilyn määrä jatkoi nousua seuraavien päivien aikana reaktorin palosta johtuen. Pripjatin kaupunki ja lähialueet evakuoitiin 30 tuntia onnettomuuden jälkeen. Aukkaat luulivat että he pääsevät palaamaan takaisin muutaman päivän päästä, joten mukaan pakattiin vain tärkeimmät tavarat. Erityisesti vanhukset eivät olisi halunneet lähteä, ja monet jäivätkin, koska he eivät uskoneet ”näkymättömään” viholliseen, säteilyyn. (Johnson 2006.)

Pripjatin kaupunki on asuinkelvoton, ja nykyään se on aavekaupunki (liite 9, kuva 2). Siihen mennessä kun kaupungissa olisi turvallista asua, kaikki rakennukset ovat sortuneet. Kielloista huolimatta jotkut ovat palanneet asumaan saastuneelle alueelle, noin 30 kilometrin päähän ydinvoimalasta. Lähinnä vanhat ihmiset ovat palanneet, ja heidän takaisinmuuttonsa on sallittu sen perusteella, ettei heillä ole mitään menetettävää. (Dark Tourism [www-sivut](#) 2015.)

Säteilylle altistumisella on pitkäaikaisia vaikutuksia, joten on todennäköistä että Tšernobyl tappaa ihmisiä vielä 40 vuotta onnettomuuden jälkeen (Hawkes ym. 1986). Useat sammutustöihin saapuneet palomiehet altistuivat suurelle määrälle säteilyä, koska he eivät tienneet vaarasta tai heille ei kerrottu siitä. Tämän seurauksena moni heistä kuoli säteilyn aiheuttamiin ongelmiin muutaman viikon sisällä. (Dark Tourism [www-sivut](#) 2015.) Ydinvoimalan räjähdyksen seurauksena ilmakehään vapautui erittäin radioaktiivinen pilvi, joka levisi erityisesti läntisen Neuvostoliiton ja Euroopan alueelle (kuva 5).

31 kuolemaa liitetään suoraan onnettomuuteen, lukuun kuuluvat ydinvoimalan henkilökuntaa sekä palomiehet ja muut apuun tulleet. Mahdollisia Tšernobylin onnettomuuteen liittyviä kuolemia on vaikea arvioida, mutta WHO (World Health Organization, maailman terveysjärjestö) arvelee määrän olevan noin 4000. Onnettomuuden jälkimainingeissa 237 ihmistä kärsi säteily sairauksen (ARS) oireista. WHO:n mukaan suurin osa heistä oli palomiehiä ja muita pelastushenkilökuntaa, joista 28 oli kuollut ensimmäisen kolmen kuukauden aikana onnettomuuden jälkeen. ARS:n oireet riippuvat säteilyannoksesta: pahimmassa tapauksessa sairaus johtaa nopeaan kuolemaan.

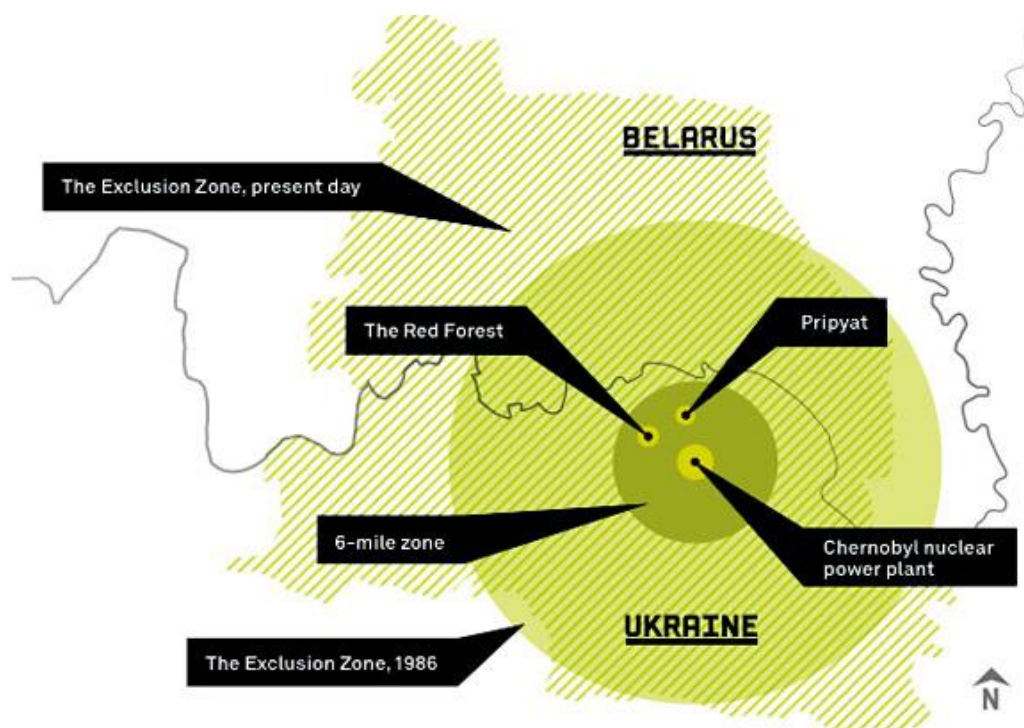

KUVA 5. Lähde: <http://chernobylgallery.com/>

On arvioitu että noin 60% laskeumasta laskeutui Valko-Venäjälle. Radioaktiivinen pilvi nousi palon ja räjähdysten seurauksena korkealle ilmakehään, ja sateen mukana radioaktiivisuus levisi ympäri Eurooppaa. Esimerkiksi Ruotsissa sadepilvistä mitattiin säteilymääriä ja siitä pääteltiin että jossain päin Eurooppaa on tapahtunut onnettomuus. (Johnson 2006.)

Onnettomuuden jälkeen pahimmin saastuneet alueet eristettiin suojavyöhykkeen sisään. Alun perin alue oli 30 kilometrin vyöhyke ydinvoimalan ympärillä, mutta nykyään alueen suuruus on 2600km². Alueen tarkoituksena on estää pääsy kaikkein saastuneimmille alueille, ja nykyään suojavyöhyke on yksi maailman eniten säteilyä sisältävistä alueista (kuva 6). (Chernobyl Gallery www-sivut 2015.)

Onnettomuuden jälkeen, vuonna 1986, palanut reaktorirakennus peitettiin paksun betonikuoren alle. Vuosien aikana suoja on alkanut rapistua ja vuotaa, joten uusi suojakuori on todella tarpeellinen. Uuden suojan on tarkoitus laittaa paikalleen vuoden 2015 aikana, ja se on suunniteltu kestämaan painavia lumikuormia, 6 Richterin maanjäristyksiä, sadetta, kovia tuulia sekä muita ympäristötekijöitä yli 100 vuoden ajan. Terässarkofagi NSC (New Safe Confinement) painaa 36 000 tonnia, sen ulko- ja sisäpinnat ovat yhteensä 12 metriä paksut ja niiden on tarkoitus estää plutoniumin leviäminen maastoon. Tšernobylin ydinvoimala säteilee vielä tuhansien vuosien ajan: plutonium-239 puoliintumisaika on 24 000 vuotta ja uraani-238 4 500 000 000 vuotta. (Meistor 2015, 20–27.) Puoliintumisaika tarkoittaa aikaa jonka kuluessa aineen ytimeistä on hajonnut puolet muiksi aineiksi. Samalla kun aine hajoaa muiksi aineiksi, myös sen aktiivisuus pienenee. Aineen puoliintumisaikaa ei voi muuttaa ulkoisin keinoin. (Ydinasiaa www-sivut 2015.)

KUVA 6. Tšernobylin suojavyöhyke. Lähde: <http://chernobylgallery.com/>

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET

Sain haastatteluun osallistuja oman blogini kautta. Minulla on Rantapallon sivuilla oma matkablogi nimeltään *Levoton Matkailija*, minkä kautta kysyin olisiko joku lukijoista käynyt kohteissa joita tarkastelen tässä työssä. Olen aloittanut blogini marraskuussa 2011 ja kirjoitan omista matkoistani ja muusta matkailuun liittyvästä.

Haastatteluun osallistui 11 henkilöä, joista neljä kirjoittaa omaa blogia. Kolme blogaajista kirjoittaa matkablogia ja yksi matka-/luontoblogia. Kuusi vastaajista on käynyt Seilin saarella, kolme Tšernobylistä ja kuusi Auschwitzissa. Kolme Seilin saarella käyneistä ovat tuttujani, jotka olivat saarella samaan aikaan kanssani. Osa vastaajista on käynyt useammassa kuin yhdessä kohteessa, ja kaksi vastaajista oli käynyt jokaisessa kolmessa kohteessa. 11 henkilöä, mikä oli sopiva määrä, koska suuremman tietomäärän analysointi ja kerääminen eivät olisi olleet suhteessa opinnäytetyön laajuuteen, mikä on 15 opintopistettä. Lisäksi perehtyessäni laadullisen tutkimuksen toteuttamiseen opin että kyseisessä tutkimuksen lajissa haastattelut toteutetaan yleensä tämänkokoisilla ryhmillä.

Lähetin kysymykset sähköpostin välityksellä ja myös vastaukset tulivat sähköpostilla. Lähetystä edelsi haastateltavien suostuminen haastatteluun osallistumisesta. Haastateltaville lähetetyt kysymykset ja kysymysten mukana lähetetty saatekirje löytyvät liitteestä 10.

9.1 Tutkimuksen toteuttaminen ja tiedonkeruu

Toteutin tutkimukseni teemapohjaisena sähköpostihaastatteluna. Haastattelun lisäksi tutkin erilaisia kirjallisia lähteitä, verkkolähteitä ja katsoin kaksi dokumenttia.

Olin miettinyt haastattelun varten seitsemän kysymystä, jotka olivat samanlaisia kohteista riippumatta. Tarkoitukseni oli pitää kysymykset lyhyinä ja helppoina, jotta vastaajien olisi helppo vastata niihin ja jotta kysymykset ymmärrettäisiin oikein. Seitsemäs kysymys oli avoin kysymys, eli siihen vastaajan oli mahdollista kirjoittaa jotain muuta mieleen tullutta aiheeseen liittyen. Kaikki eivät viimeiseen kysymykseen kir-

joittaneet mitään, mutta esimerkiksi yksi Tšernobylistä käyneistä kertoi retken hinnan muutaman vuoden takaa.

Haastateltavat valittiin sen perusteella ketkä olivat vastanneet blogissani olevansa halukkaita osallistumaan. Kaikki kommunikointi tapahtui sähköpostin välityksellä minun ja haastateltavien kesken. Lähetin kysymykset maaliskuun viimeinen päivä ja annoin kuukauden aikaa vastata kysymyksiin. Monelta sain vastauksen nopeasti, ja kahta jouduin muistuttamaan vastauksista. Heidän tapauksessaan vastaukset olivat valmiina, mutta lähettäminen oli unohtunut. Lupasin lähettää kaikille vastanneille valmiin opinnäytetyön luettavaksi sähköpostitse valmistumiseni jälkeen.

Yhdellätoista vastaajalla pystyin keskittymään vastauksiin kunnolla, ja käymään niitä läpi moneen kertaan. Aloin myös loppuvaiheessa muistamaan suurin piirtein mitä kukakin vastaaja oli vastannut, joten sain tavallaan henkilökohtaisen yhteyden ja ymmärryksen haastateltaviin. Luettuani vastaukset läpi niissä toistui samanlaisia teemoja, joten myös sen perusteella päätin että olen kerännyt riittävästi aineistoa.

9.2 Analyysiprosessi ja aineiston esittely

Ensin luin vastaukset läpi useaan kertaan saadakseni hyvän yleiskuvan niistä. Saamani haastatteluvastaukset olivat suurimmaksi osaksi hyviä ja runsaita. Olin yleisesti erittäin tyytyväinen saamiini vastauksiin, koska niistä huomasin vastaajien pohtineen asioita. Erityisesti pidemmistä vastauksista huomasin vastaajan pohtineen asioita ja miettineen mitä vastaisi mihinkin kysymykseen. Vastausten analysointi ja lukeminen vei aika paljon aikaa, koska oli tärkeää tutustua ja lukea niitä ajan kanssa jotta ymmärtäisin kunnolla mitä vastaaja on tarkoittanut. Käytyäni vastaukset läpi ryhdyin tutkimaan aineistosta löytyviä teemoja. En käytä työssäni vastaajien oikeita nimiä, vaan viittaan heihin H:lla ja numerolla, eli esimerkiksi H1 tarkoittaa haastateltava numero 1.

Tulosten analysointimenetelmänä käytin teemoittelua, mitä käytetään teemahaastatteluiden analysoinnissa. Teemoittelussa tarkoituksena on selvittää mitä valitusta teemasta on sanottu ja millaisia asioita siihen sisältyy. (Kajaanin Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöpankin [www-sivut](http://www.sivut) 2015). Kokosin tutkimukseni kysymykset ja vastauksista löydetty teemat oheiseen taulukkoon (kuva 7).

Kysymys	Teema
Oletko joskus kuullut synkästä turismista?	Haastateltavat olivat kuulleet synkästä turismista matkailualan opintojen yhteydessä, matkailulehtien kautta ja aihe oli myös kiinnostanut vastaajia.
Voisitko kuvitella vierailevasi jossain muussa synkästä historiasta tunnetussa kohteessa?	Haastateltavat eivät näe synkän turismin kohteissa vierailua eettisenä ongelmana. Heidän mielestään synkän turismin kohteet ovat tärkeitä maailman ymmärtämisen kannalta, he voisivat tulevaisuudessa vierailla jossain synkän turismin kohteessa.
Oliko jokin erityinen syy miksi vierailit Auschwitzissa?	Kiinnostava historiallinen kohde, jonne pääsee helposti Krakovasta.
Millaisia tunteita vierailu herätti?	Ahdistava, järkyttävä ja surullinen kohde. Tärkeää säilyttää jotta myös tulevat sukupolvet voivat nähdä mihin ihminen pystyy ja jotta vastaava voidaan estää.
Miten hyvin tunsit kohteen historian ennen vierailua?	Hyvin tunnettu kohde, jonka tapahtumista sai paremman ja konkreettisemmän kuvan vierailun aikana.
Oliko jokin erityinen syy miksi vierailit Seilin saarella?	Kaunis luonto ja hieno puukirkko. Saari on mukava retkikohde ja se on helposti saavutettavissa Turusta.
Millaisia tunteita vierailu herätti?	Empatia ja sääli potilaita kohtaan. Synkkä ja surullinen paikka, epätodellinen olo.
Miten hyvin tunsit kohteen historian ennen vierailua?	Melko hyvin tunnettu historia. Aikuisena kunnolla sisäistänyt historian ja saaren tapahtumat.
Oliko jokin erityinen syy miksi vierailit Tšernobylistä?	Tekninen näkökulma, Pripjatin kaupunki ja se, miten luonto valtaa alaa. Lisäargumentti ydinvoiman vastustamiseen.
Millaisia tunteita vierailu herätti?	Huoli Suomen naapurimaiden ydinvoimaloista. Yksi elämän pysäyttävimpiä kokemuksia nähdä vanhukset elämässä normaalia elämää saastuneella alueella.
Miten hyvin tunsit kohteen historian ennen vierailua?	Melko hyvin, matkalla esitetty dokumentti antoi lisää tietoa.

KUVA 7. Haastattelun vastauksista esille nousseet teemat.

Auschwitzista nousi esiin eniten teemoja. Ennakoin näin käyvän, koska Auschwitz on valitsemistani kohteistani synkin ja eniten ajatuksia herättävä. Vaikka kohteet ovat erilaisia, niistä nousi esiin yksi yhteinen teema, myötätunto uhreja kohtaan. Kohteiden tapauksissa uhrin ovat olleet juutalaiset Auschwitzissa, spitaaliset ja mielisairaat Seilin saarella, ja kotinsa jättämään joutuneet asukkaat Tšernobylin ydinvoimalan alueella.

9.3 Tutkimuksen tulosten esittely

Ensimmäinen kysymys käsitteli sitä olivatko vastaaja kuulleet ennen synkästä turismista, koska halusin hieman kartoittaa sitä kuinka tunnettua synkkä turismi on. Näin pieni otanta ei anna luotettavaa kuvaa siitä kuinka tunnettua synkkä turismi on, mutta vastaukset ovat suuntaa-antavia tunnettavuuden osalta. Tuloksista voidaan päätellä että synkkä turismi ei ole vielä kovin tunnettua. Kolme haastateltavaa kertoo mahdollisesti kuulleensa tai törmänneensä termiin jossain yhteydessä. Vain yksi vastaaja pystyi varmasti sanomaan kuulleensa termistä joskus:

”Käsite on tullut tutuksi mm. matkailualan opintojen sekä aihepiiristä kiinnostuneisuuden kautta. Ensimmäisen kerran kuulin dark tourismin käsitteestä kuitenkin vasta aloitettuani matkailualan opinnot, aiemmin en tiennyt että vastanalaiselle matkailulle (ns. synkissä kohteissa vierailulle) on oma käsitteensä edes olemassa.” [H5].

Toiseksi kysyin voisivatko vastaajat kuvitella vierailevansa jossain muussa synkästä turismista tunnetussa kohteessa. Osa haastateltavista oli jo käynyt muissa synkän turismin kohteissa:

”Voisin, ja olen vieraillutkin. Minusta tällaisissa paikoissa vierailu on tärkeää, jotta voi ymmärtää, miten maailma toimii ja miten vastaavaa voi tulevaisuudessa estää. Järkyttävimmät paikat ovat olleet joukkomurhien paikat, kuten Auschwitz ja Kambojan Tuol Sleng & Killing Fields, mutta myös sotahistorian paikat kuten Verdun ja Pearl Harbor.” [H2].

Kukaan ei suoraan sanonut ettei voisi vierailla vastaavassa kohteessa uudestaan, mutta ei välttämättä suunnittelisi matkaa tarkoituksena vierailla synkän turismin kohteessa.

”Ehkä tulevaisuudessa. En näe vierailua esimerkiksi eettisesti ongelmallisena, sillä useat vierailuja järjestävät tahot ovat paikallisia pienyrityksiä.” [H9].

Olen itse kiinnostunut vierailemaan useissa synkän turismin kohteissa, koska sen tyyppinen matkailu kiinnostaa minua. Pidän sellaisista kohteista, joista kaikki eivät ole kuulleet ja joissa moni ei ole käynyt.

H1 sanoi ilman muuta voivansa vierailla jossain muussa synkän turismin kohteessa, koska on hyvä tietää historian tapahtumista. H6 kertoi käyneensä Kambodzhan Kuo-
leman kentillä sekä Cu Chin alueella Vietnamsissa, mistä löytyy laaja Vietkongin sis-
sien sodanaikainen tunneliverkosto. H8:n mielestä elämään kuuluu kauneus ja ru-
muus, hyvyys ja pahuus. Hänen mielestään elämän katsominen kaikilta puolilta on
terveellistä eikä silmiään pitäisi sulkea jonkin paikan synkältä menneisyydeltä. H8 ei
kuitenkaan matkustaisi lomamatkalle pelkästään johonkin synkän turismin kohtee-
seen, vaan yhdistäisi sen muuten lomamatkaan. H4 sanoo, että myös synkempiä asi-
oita on ajateltava ja tunnettava.

Seuraavat kysymykset liittyivät itse kohteisiin. Ensin kysyin oliko vastaajalla jotain
erityistä syytä vierailla kohteessa, eli pyrin selvittämään mikä oli vastaajien motivaat-
tio vierailulle. Tämän jälkeen kysyin millaisia tunteita vierailu herätti, ja lopuksi
kuinka hyvin vastaaja tunsi kohteen historian etukäteen.

9.3.1 Auschwitzin tulokset

Luin Auschwitzin vastauksia mielenkiinnolla, mutta samalla myös peläten omaa re-
aktiotani kun menen sinne itse. Lukemani kirjalliset lähteet Auschwitzista sekä haas-
tateltavien vastaukset herättivät jo voimakkaita tunteita, lähinnä myötätuntoa ja su-
rta, ja nämä tunteet vain voimistuivat paikan päällä. Omasta kokemuksestani Au-
schwitzissa kerron kohdassa 9.4.

Auschwitzissa käyneitä oli eniten, yhteensä kuusi henkilöä. Tätä osasin odottaa, kos-
ka Puola on lähellä ja sinne on helppo matkustaa Suomesta. Saamani vastaukset oli-
vat pitkiä ja ajatusta herättäviä. Kaikista vastauksista käy ilmi vastaajien myötätunto

keskitysleirin uhreja kohtaan, sekä järkytys leirin tapahtumista. Mielestäni seuraava lainaus erään haastatteluun osallistuneen vastauksista kuvaa Auschwitzia täydellisesti:

”Toisella kerralla satuimme paikalle saksalaisen poikaluokan kanssa samoihin aikoihin, ryhmä murrosikäisiä nuoria miehiä kulki alueella hieman meidän edellä kotteesta toiseen ja hälinä oli kova. Sitten tuli sellainen kellariosasto, jossa oli rangastuskoppeja, ja sinne päästettiin pieniä ryhmiä kerrallaan, koska tilat olivat rajalliset, jokainen poikaryhmä meni hälisten sisään ja tuli ulos hiljaisena ryhmänä, näki että tilat olivat tehneet heihin voimakkaan vaikutuksen.” [H7].

Motivaationa vierailulle on monessa vastauksessa mainittu kiinnostus historiaa ja itse kohdetta kohtaan. Vierailukokemuksia kuvailtiin ahdistaviksi ja järkyttäväksi lähes kaikissa vastauksissa, erään vastaajan mielestä oli melkein häväistystä koskea seiiniin. Jokainen mainitsi lopussa Auschwitzin säilyttämisen tärkeyden, jotta mitään samanlaista ei tapahtuisi enää koskaan. Ihmisen toiminta ja julmuus toista kohtaan mainittiin vastauksissa, ja että Auschwitzin kaltaisissa kohteissa on mahdollista nähdä mihin kaikkeen ihminen oikeasti pystyy. Jälkipolville ja lapsille kertominen tapahtumista nousi esille muutamissa vastauksissa. H2 kertoi vierailun syyksi kiinnostuksen sotahistoriaa ja erityisesti toista maailmansotaa kohtaan. Hän oli muutenkin menossa Krakovaan, joten vierailu Auschwitzissa tuntui luonnolliselta. Matkaa ei kuitenkaan erityisesti suunniteltu Auschwitzin vierailua silmällä pitäen. Näin hän kuvaa kokemuksiaan:

”Ahdistava paikka, jossa oli vaikea käsittää, että tällaisia paikkoja on ollut olemassa. Samalla minusta tuntui, että oli äärimmäisen tärkeää, että paikka oli säästetty jälkipolville. Toistin useaan otteeseen vierailun jälkeen, että jokaisen eurooppalaisen pitäisi käydä Auschwitzissa, jotta he tajuaisivat, mihin rasismi ja ennakkoluulot pahimmillaan johtavat, ja jotta tällainen ei ikinä enää toistuisi.” [H2].

Auschwitzin historia oli vastaajalle tuttu, mutta todellisuus oli silti pahempi kuin mihin hän oli varautunut. Käynnin jälkeen käynti Auschwitzissa tuntui tärkeämmältä kuin ennen.

H3 oli matkalla Krakovassa, ja vierailu Auschwitzissa onnistui siinä samalla. Käynti herätti ristiriitaisia tunteita: kasarmialue on kaunis, mutta siellä on tapahtunut niin

paljon kaikkia kauheuksia. Vastaja kertoo, että tuntui häväistykseltä koskea esimerkiksi seinää, ja nähdä kerittyjä ihmisten hiuskasvoja. Hän otti valokuvia Auschwitzissa, muttei ole katsonut niitä kertaakaan matkan jälkeen. Vastaja tunsikin kohteen historian melko hyvin ennen vierailua, mutta käynnin jälkeen toisesta maailmansodasta tuli konkreettisempi käsitys vaikkei sotaa varsinaisesti käyty keskitysleireillä. Vastaja kertoo käyneensä Israelissa ja hän on jäänyt miettimään mitä merkillistä juutalaisissa on? Mikseivät he ryhtyneet organisoituun kapinaan? Ja kuinka pitkään ja paljon he voivat puhua aiheesta, kun samantapaista on tapahtunut myös muualla. Vastaja ei missään nimessä halua vähätellä juutalaisten koettelemuksia, hän vain pohtii, miksei muista samanlaisista tapahtumista puhuta. H5 kertoo kokemuksistaan seuraavasti:

”Ensinnäkin Birkenau (Auschwitz II) suuruus oli todella järkyttävää. En ollut aiemmin tajunnut, miten laajasta alueesta on kyse. Teki todella paha katsella parakeja ja leirin aluetta ja miettiä samalla, kuinka paljon ihmisiä siellä oli menehtynyt. Vierailu kalvoi mielessä pitkään. Tunneskaala kulki surusta ja järkytyksestä vihaan.” [H5].

H5 kertoo saaneensa käynnin aikana paremman käsityksen tapahtumista ja historiasta, sekä siitä, miten kamalia asioita leirillä tapahtui. Vastajan mielestä synkän turismin kohteet ovat tärkeitä historian tuntemisen ja myös tulevaisuuden kannalta. Auschwitzissa saa käsityksen siellä tapahtuneiden asioiden laajuudesta, ja ymmärryksen ettei mitään tällaista tulisi koskaan enää tapahtua. Yksi vastaajista on käynyt Auschwitzissa kaksi kertaa:

”Olen käynyt Auschwitzissa kahdesti. Olin lomamatkalla Krakovassa ja koska paikka sijaitsi suhteellisen lähellä Krakovaa, päätimme tehdä omatoimimatkan paikkaan, paikan synkkä historia oli myös yksi syy käydä siellä eli nähdä omin silmin tapahtumapaikat. Auschwitz-Birkenau leireillä olen vieraillut kahteen otteeseen. Olen aiemmin käynyt Treblinkassa, ja jo se teki voimakkaan vaikutuksen, vaikka paikalla ei ole säilynyt mitään sodan ajoilta.” [H7].

Lisäksi häntä ihmetytti miten lähikylissä ei tiedetty tai halutti tietää leirin tapahtumista. Yhtä hämmästyttävää hänen mielestään on, miten joku voi yhtä väittää, ettei Auschwitzissa tapahtunut mitään. Hän tiesi Auschwitzin historiasta jonkin verran: kou-

luajoilta, dokumenteista, elokuvista ja kirjallisuudesta. Paikan päällä käynti sai tapahtumien laajuuden asettuman julmiin mittasuhteisiin. Vastaaja toivoo ihmisten oppineen edes jotain Auschwitzin tapahtumista, niin että samanlainen ei pääsisi toistumaan.

H6 kertoo olleensa InterRail-matkalla Puolassa, ja Auschwitz tuntui sellaiselta paikalta missä hän halusi käydä. Vierailu aiheutti jonkinlaista ahdistusta, ja vastaajaa sanoo että kaikkea sitä pahaa on vaikeaa ymmärtää. H8 kertoo Auschwitzin sattuneen ajoreitin varrelle, ja sen perusteella syntyi päätös vierailusta. Hän kertoi, että myös lapsille on tärkeää puhua aiheesta. Ihmisten pahuutta tuli mietittyä vierailun aikana, ja sitä mikä ihmisiä vaivaa kun erilaisuus on niin paha asia että siitä pitää päästä eroon, pohti vastaaja. Vastaaja kertoo Auschwitzin olevan tuttu monesta elokuvasta, joten käynti herätti elokuvan aiheuttamia tunteita. Ennen käyntiä paikan historia oli hyvin tuttu vastaajalle, ja käynti vastasi kaikkia paikkaan liittyviä mielikuvia. Auschwitzissa näytteillä olevat hiusröykkiöt ja tavaramäärä lasien takana teki todemmaksi ihmisten määrää, joille leiri koitui kuolemaksi, vastaaja kertoo. Hänestä tällaiset kohteet ovat todella tarpeellisia, jotta ei unohdettaisi mihin kaikkeen ihminen kykenee.

9.3.2 Seilin saaren tulokset

Seilin saarella käyneitä oli seitsemän, ja olin hieman yllättynyt että löysin niinkin monta saarella käynyttä. Tosin kolme saarella käyneistä oli tuttujani. Itselleni saari oli melko tuntematon ennen opinnäytetyön aloittamista, joten ajattelin, ettei kovin moni muukaan tiedä siitä, saati sitten ole Seilissä käynyt. Haastateltaville oli herännyt pitkälti samoja tuntemuksia kuin minulla: luonto on kaunista, mutta saaren synkkää historiaa on vaikea olla ajattelematta. Omasta kokemuksestani kerron lisää kohdassa 9.4.

Seilin saaresta saadut vastaukset olivat lyhimpiä, eivätkä kaikki vastaajat muistaneet vierailustaan kovin paljoa. Seilin vastauksissa esille nousi saaren luonto ja hieno puukirkko sekä helppo saavutettavuus. Saaren synkkä menneisyyskin vastauksissa mainittiin, mutta saaren historia ei ollut yhdenkään vastaajan syy Seilissä vierailulle.

Vaikka synkkää historiaa ei vastauksissa mainittu kuin ohi mennen, käy vastauksista ilmi empatia saarella olleita potilaita, erityisesti spitaalisia, kohtaan. Näin eräs haastateltava kuvaa kokemuksiaan:

”Saari oli kaunis, mutta samalla jotenkin surullinen, kun sai kuulla sen historiasta. Minulle jäi spitaalihospitaalihistoria mieleen vanhemmin kuin mielisairaalahistoria, ja olin pahoillani spitaalisten puolesta.” [H2].

H1 on vieraillut saarella useampia kertoja. Hän mainitsee saaren kauniin luonnon ja hienon puukirkon sekä mukavan veneretken saarelle. Vierailu herätti vastaajassa paikoin synkkiä tunnelmia, ja hän tiesi jonkin verran saaren historiasta ennen siellä käyntiä. H2 kertoi olleensa liikkeellä omatoimisesti vanhempiensa kanssa. Hän ei tuntenut saaren historiaa etukäteen. H3 kertoi vierailleen Seilissä useita kertoja. Häntä on lähinnä kiinnostanut Seilin luonto, ja vasta aikuisena hän on sisäistänyt saaren synkän historian. Näin hän kuvaa ajatuksiaan:

”Jäin pohtimaan hulluuden/häiriintyneen mielenterveyden määritelmiä eri aikoina. Kuka ketään on oikeutettu mielisairaaksi määrittämään? Miltä tuntuisi olla hulluksi määriteltynä, ja suljettuna kaukaiselle saarelle kaltaistensa kanssa? Entä lepra – miten tauti aikoinaan oli kuolemantuomio ihmiselle. Miten se saatiin poistettua tautikartalta, vai onko saatu? Entä hoitajat, miten he saarelle valikoituivat, omatahtoisesti vaiko pakotettuina? Mitä hoitokeinoja oli? Ja uskonto – näkyvästi läsnä vaikeasti sairaiden ihmisten elämässä. Miksi?” [H3].

H4 halusi käydä saarella itse koska oli kuullut siitä niin paljon. Hän kertoo saaren sijaitsevan lähellä Turkua, joten sinne oli helppo lähteä päiväretkelle. Hän kertoo vierailun antaneen epätodellisen olon, erityisesti koska mielisairaala suljettiin vasta vuonna 1962. Vastaaja kertoo, että potilaiden kohtalosta tuli murheellinen olo, koska potilaat eristettiin muusta maailmasta, ja hänestä tuntui ahdistavalta, ettei paranemisesta ollut toivoa. Hän kertoo tunteneensa saaren historian melko hyvin ennen vierailua. H10 kertoo vierailleen saarella uteliaisuuttaan. Hän kertoo yllättyneensä siitä kuinka paljon matkailijoita saarella oli, ja myös veneilijöitä oli todella paljon. H11 kertoo jo pidempään halunneensa käydä Seilissä. Hän kertoo että saaren synkkä historia ei juuri näkynyt missään, eikä vierailu saarella tuntunut ahdistavalta tai raskaalta.

9.3.3 Tšernobylin tulokset

Tšernobylistä käyneitä oli vähiten, yhteensä kolme henkilöä. Osasin odottaa tätä ja olin tyytyväinen että löysin jopa niin monta Tšernobylistä käynyttä. Myös Tšernobylin vastaukset olivat mielenkiintoista luettavaa. Vastauksissa nousi esille selkeitä teemoja, erityisesti ydinvoimaa vastaan.

Kahden vastaajan vastauksista kävin ilmi kiinnostus ydinvoimalaa kohtaan teknisestä näkökulmasta, yksi taas oli kiinnostunut erityisesti luonnosta ja siitä miten se valtaa alaa takaisin. Näin eräs vastaaja kuvaili näkemäänsä:

”Pysäyttävintä oli nähdä iäkkäitä ihmisiä asumassa normaalia elämää turvarajojen sisäpuolella, sillä heillä ei ollut muualla paikkaa mennä. Osalla varmasti saattoi olla säteily sairauksiakin, mutta toisaalta vanhuuskin tuo sairauksia mukanaan. Olisi varmasti itsekkin vaikea jättää kotinsa, jos joutuisi vastaavaan tilanteeseen.” [H9].

Ydinvoiman vastustaminen ja huoli Suomen naapurimaiden ydinvoimaloista nousivat myös esille H9 vastauksissa. Vastaajat olivat halunneet nähdä paikan omin silmin, ja eräs kuvailee sitä yhdeksi elämän pysäyttävimmäksi kokemukseksi.

H2 kertoo olleensa matkalla ystäviensä kanssa, joista lähes kaikki ovat insinöörejä. Ydinvoimala kiinnosti siis erityisesti teknisestä näkökulmasta. Näin hän pohti saapumista Tšernobyliin:

”Matkalla paikan päälle rupesin miettimään, onko tässä oikeastaan mitään järkeä, kun kuitenkin säteilyä yhä on paikan päällä, eli miksi ihmeessä olen menossa kasvatamaan omaa säteilyannostani. Saavuttua perille tuo tunne kuitenkin unohtui, ja oli todella mielenkiintoista nähdä suojakuori sekä Pripjatin kaupunki, jossa aika tuntui pysähtyneen. Vierailu sai minut huolestumaan toden teolla Sosnovy Borin ydinvoimalasta.” [H2].

H3 kertoo häntä kiinnostaneen lähinnä Pripjatin kaupunki ja se, miten luonto levittäytyy alueella. Luonto kaupungissa näyttää hämäävästi puhtaalta, koska ihminen ei ole ollut paikalla yli 30 vuoteen. Kaikki kaupungissa rakennettiin ydinvoimalaa varten, ja ihmisten keski-ikä oli 27 vuotta. Kuitenkin se oli ihmisen rakennelma ja virhe minkä seurauksena sekä ihmiset että luonto kaupungissa kärsivät. Vastaaja kertoo tunteneensa Tšernobylin historian melko hyvin etukäteen.

H9 kertoo olleensa Trans-Siperian junamatkalla ja pysähtyneensä Kiovassa. Kiovasta hän teki retken ydinvoimalaan ryhmän kanssa joista osa oli kemian opiskelijoita. Hän kertoo katsoneensa Tšernobyliin liittyvän dokumentin vuonna 2007, ja hänestä tuntui pahalta että sellainen katastrofi on oikeasti voinut tapahtua. Vastaaja kertoo itse olleensa 1,5 -vuotias onnettomuuden sattuessa ja halunneensa nähdä itse paikan omin silmin sekä saada lisäargumentteja ydinvoiman vastustamiseen. Hän kertoo vieraillun olleen yksi elämän pysäyttävimpiä kokemuksia, ja häntä huolestuttaa Suomen naapurimaiden ydinvoimalat. H9 kertoi tunteneensa Tšernobylin historian melko hyvin ennen vierailua.

9.4 Oma kokemus Auschwitzista, Belfastista ja Seilin saaresta

Kanasen mukaan työn tekijän olisi hyvä tuntea tutkimuskohde ja elää yhdessä ilmiön kanssa. Hänen mukaansa kirjoittajan henkilökohtaiset kokemukset antavat kirjallisuudesta löytyneelle tiedolle uuden ulottuvuuden. Liian läheinen kontakti tutkittavan ilmiön kanssa ei kuitenkaan ole hyväksi, koska se voi sumentaa tutkijan. (Kananen 2008.)

Belfast oli työni ensimmäinen kohde missä kävin. Vietin kaupungissa viikonlopun marraskuussa 2014. Olin Erasmus-vaihdossa Irlannissa, lähellä Pohjois-Irlannin rajaa, joten vaihtokaupungistani oli hyvät yhteydet Belfastiin. Seilin saarella kävin heinäkuussa 2015 ja Auschwitzissa lokakuussa 2015.

Auschwitzin vierailua odotin eniten, koska kohteen historia on aina kiinnostanut minua. Auschwitz on todella mielenkiintoinen kohde, joskin aika aavemainen. Auschwitzin ja muiden keskitysleirin säilyttäminen on todella tärkeää, jotta vastaava ei pääsisi koskaan tapahtumaan. Kuten muutama haastatteluun vastannut kertoi, Auschwitz on hyvä esimerkki siitä mihin kaikkeen ihminen kykenee. Auschwitz I eli pääleirin alue on todella kaunis, ja ilman piikkilanka-aitaa on vaikea ajatella mitä kaikkea siellä on oikeasti tapahtunut. Muutamassa alueen rakennukseen pääse sisälle, ja tiloihin on perustettu eräänlainen museo. Pysäyttävintä oli nähdä noin 140 000 ihmisen hiukset pitkässä lasivitriinissä. Itseeni teki suurimman vaikutuksen yhdessä huoneessa olevat matkalaukut (liite 2, kuva 1), joihin osaan niiden omistajat olivat kirjoittaneet nimensä sekä mistä maasta ja koska he olivat saapuneet. Tuhansien

laukkujen kasassa huomasin laukun minkä päällä luki M. Frank, minkä heti ajattelin tarkoittavan Anne Frankin siskoa Margaretia. Kuva siitä laukusta kaikkien niitten laukkujen pinossa oli jotain sanoinkuvaamatonta. Kuolleilta ihmisiltä vietiin kaikki omaisuus kultahampaita ja tekoraajoja myöten, ja viimeistään vierailun jälkeen oli hyvin selvää, ettei keskitysleirin vangeilla ollut natsien silmissä mitään arvoa.

Auschwitz-Birkenaussa, eli varsinaisella tuhoamisleirillä, ensimmäiseksi kiinnitin huomiota siellä vallitsevaan hiljaisuuteen, missään ei ollut edes lintuja. Alue on uskomattoman laaja, ja on vaikea ymmärtää miten niin laaja toiminta pysyi salassa niin monta vuotta.

Belfastissa minulla oli aikaa vain 1,5 päivää, joten en paikan päällä ehtinyt tutustua kaupungin historiaan kovin hyvin. Tiesin kuitenkin joitain asioita Belfastin ja Pohjois-Irlannin väkivaltaisesta menneisyydestä, muistan esimerkiksi joitain uutisia pommi-iskuista rauhansopimuksen jälkeen 2000-luvun alussa. Olin aika yllättynyt siitä, että kaupungin ydinkeskustassa ei ole mitään merkkejä Belfastin menneisyydestä. Toisaalta taas aivan kaupungin keskustassa ei lukemani perusteella ollut niin paljon väkivaltaisuuksia kuin Shankill Roadin ja Falls Roadin ympäristössä. Kahden viimeksi mainitun tien lähellä ja ympäristössä on paljon seinämaalauksia, mitkä olivat jollain tapaa aavemaisia. Kaikkein yllättävintä ja ehkä jopa hieman järkyttävää oli nähdä korkea ja pitkä rauhanmuuri (peace wall), koska siitä en ollut tiennyt etukäteen mitään. Oli jotenkin outoa ajatella että vielä nykyäänkin niinkin länsimaaisessa kaupungissa on useita rauhanmuureja, jotta paikalliset asukkaat olisivat varmasti turvassa. Yllättävää on ollut se, miten tuntematon kaupunki Belfast on, ja tuntuu etteivät ihmiset tiedä siitä juuri mitään. Minulta on esimerkiksi useampi henkilö kysynyt missä päin Eurooppaa Belfast sijaitsee. Pidin tätä yllättävänä, koska kaupunki on kuitenkin ollut uutisissa historiansa takia useita vuosia.

En tiennyt Seilin saaresta oikeastaan mitään ennen kuin aloin tekemään opinnäyte työtäni. Olin kuullut saaresta joskus ja kiinnostuin siitä vielä enemmän kun luin Seilistä lisää. Kävin saarella heinäkuussa 2015 ja olin todella innoissani vierailusta. Seili on todella kaunis paikka, ja puukirkko on hieno erityisesti sisäpuolelta. Saaren synkää historiaa ei oikeastaan huomaa muualla kuin kirkossa ja sen takana sijaitsevalla hautausmaalla. Kirkossa surullisia ajatuksia herätti erityisesti spitaalien oma osio kirkon perällä. Spitaalisilla oli kirkkoon tultaessa käytössä oma ovi ja he joutuivat istumaan muista erillään, säleaidan takana. Toki spitaali on ollut pelottava tauti, mut-

ta tuntuu pahalta miettiä miten tautia sairastavia potilaita on syrjitty, aivan kuin heillä ei olisi ollut mitään arvoa ihmisinä. Olin lukenut saaren historiasta paljon ennen siellä käyntiä, joten sain ehkä vierailusta enemmän irti kuin sellainen henkilö joka ei ole tutustunut saaren historiaan etukäteen. On vaikeaa kuvitella miten spitaalisten jälkeen mielisairaiden eristäminen saarelle jatkui aina vuoteen 1962 asti.

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI

Pyrin käyttämään mahdollisimman tuoreita lähteitä työssäni, ja suurin osa lähteistäni oli 2000-luvulta. Muutama käyttämäni kirja oli hieman vanhempi, mutta niissä oli sellaista tietoa joka ei todennäköisesti vanhene.

Suhtaudun kaikkiin verkkolähteisiin kriittisesti, koska kuka vaan voi kirjoittaa Internetiin. En heti luottanut vain yhden sivun tietoihin, vaan tutkin muutaman eri sivun tiedot aiheesta ennen kuin käytin niistä mitään omassa työssäni. Kirjalähteisiin en suhtautunut yhtä kriittisesti, koska kirjat ovat yleisesti tarkempia ja uskottavampia kuin verkkolähteet. Työtä aloittaessani minulla oli paljon mahdollisia lähteitä, mutta karsin niitä aika paljon pois työn edetessä. Lähinnä karsin sellaisia verkkolähteitä mitkä eivät vaikuttaneet luotettavilta. Aluksi näytti myös siltä, että tulen käyttämään lähinnä englanninkielisiä lähteitä, mutta loppujen lopuksi suomen ja englanninkielisiä lähteitä oli lähes yhtä paljon.

Katsomani dokumentit Tšernobylistä ja Belfastista olivat mielenkiintoisia ja hyvin tehtyjä. Erityisesti katsoin tarkkaan Tšernobylistä kertovan dokumentin, koska en ole vielä päässyt käymään siellä itse. Dokumenteista sai uudenlaisen näkökulman kohteisiin ja erilaisen käsityksen tapahtumista, koska dokumenteissa on mukana paikalla olleiden ihmisten kertomuksia ja kuvamateriaalia tapahtumien ajoilta.

Tšernobylin dokumentti on nimeltään ”The Battle of Chernobyl” (Taisteluni Tšernobylistä), vuodelta 2006. Dokumentin on ohjannut Thomas Johnson, ja siinä on hyödynnetty paljon kuvamateriaalia onnettomuuden jälkeisiltä päivistä. Lisäksi mukana on paikalla olleiden ihmisten haastatteluja, mitkä antavat erilaisen kuvan tapahtumien kulusta ja ihmisten tuntemuksista. Dokumentissa omista kokemuksistaan kertovat armeijan päällikkö, toimittaja sekä Pripjatin kaupungista 5-vuotiaana lähtenyt nainen. Myös Neuvostoliiton entistä presidenttiä Mihail Gorbatšovia haastatellaan dokumentissa. Hän kertoo miten häntäkin pidettiin ensin pimennossa Tšernobylin tapahtumista.

Belfastin dokumentti on nimeltään ”Inside Divided Belfast” (Jaetun Belfastin sisällä), vuodelta 2009. Dokumentin alussa haastateltiin kahta opasta, joista toinen oli re-

publikaani ja toinen protestantti. Dokumentissa näytettiin kuvia Belfastissa sijaitsevista rauhanmuureista (peace wall), joita on yhä useita. Dokumenttia katsoessa saa sen käsityksen, että vaikka rauhansopimus on tehty, ei itse konflikti ehkä koskaan ole lopullisesti ohi.

Kaikki synkkää turismia ja ulkomaalaisia kohteita koskevat verkkolähteet ovat englanninkielisiä, koska suomeksi erityisesti synkästä turismista ei löydy oikeastaan mitään, ja sen takia tällä opinnäytetyöllä on myös uutuusarvoa. Ensimmäinen synkkään turismiin liittyvä lähde oli Dark Tourism www-sivut, mitä pidin hyvänä pohjana kaikelle teorialleni ja myös osalle kohteiden esittelystä. Kyseisen verkkosivun kautta sain itse paljon hyvää tietoa synkästä turismista ja selkeyttä siitä mitä kyseinen turismi on. Verkkolähteiden valinnassa suurimpana tekijänä oli sivujen selkeys ja se, miten teoria ja asia on esitetty. En suoraan luottanut yhden verkkosivun lähteisiin, vaan tutkin asiaa enemmän ennen kuin käytin verkkosivun materiaalia omassa työssäni. Sain mielestäni kokoon hyvän verkkolähdeaineiston, koska kaikki valitsemani sivut ovat selkeitä ja eri lähteitä vertailemalla pystyin varmistamaan niiden luotettavuuden.

Vaikka en alun perin suunnitellut toteuttavani haastattelua, olen tyytyväinen että toteutin sellaisen. En ensin suunnitellut haastattelua, koska kuvittelin sen tarkoittavan kymmenien ihmisten haastattelua kvantitatiivisena tutkimuksena. Opinnäytetyön edetessä selvisi kuitenkin, että haastattelun voi toteuttaa myös pienellä määrällä, kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, koska tarkoitus oli saada selville ihmisten motivaatio vierailulle synkän turismin kohteissa sekä tutkia miten tunnettu ilmiö synkkä turismi on. Haastattelusta saamani tulokset olivat hyviä, ja oli mielenkiintoista lukea muiden kokemuksia ja mielipiteitä kohteista sekä synkästä turismista.

Haastattelu toteutettiin sähköpostihaastatteluna, mikä voi vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Sähköisessä haastattelussa haastatteliija ei voi olla täysin varma, että kysymyksiin vastasi juuri se henkilö kenen niihin piti vastata. Lisäksi haastatteliija ei voi olla varma, että haastateltava on oikeasti käynyt haastattelun kohteissa. Vaikka haastateltavia oli vähän, en silti usko määrää vaikuttaneen tutkimuksen luotettavuuteen.

11 POHDINTA

Koko opinnäytetyön kirjoittamisen prosessi eteni yllättävän helposti, vasta viimeisinä viikkoina oli hankaluuksia viimeisten kappaleiden kanssa. Yhteensä opinnäytetyön kirjoittamiseen meni noin yhdeksän kuukautta, minkä aikana suoritin myös viiden kuukauden harjoittelun. Aikavievintä oli haastatteluiden vastausten läpikäyminen ja niistä tulosten kirjoittaminen.

Valitsin aiheen omasta mielenkiinnosta synkkää turismia kohtaan, ja tulevaisuudessa minua kiinnostaisi vierailla myös muissa synkän turismin kohteissa. Mielestäni vierailu synkän turismin kohteissa kannattaa, jos aihe kiinnostaa edes vähän. Kohteet ovat mielenkiintoisia, niistä oppii historiasta ja saa käsityksen siitä mitä kohteissa tapahtui. Tämän työn seurauksena opin paljon synkästä turismista, sen eri lajeista sekä kohteista ja synkkyyden määrittelystä. Kiinnostuin tästä matkailun lajista entistä enemmän, ja olen ajatellut tehdä aiheesta jutun omaan blogiini ja mahdollisesti myös johonkin matkailuaiheiseen lehteen.

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Satakunnan ammattikorkeakoulun matkailuliiketoiminnan tutkimusryhmä. Toimeksiantajan palaute opinnäytetyöni tuloksista oli positiivinen, ja työni tulokset antoivat uutta tietoa niin synkästä turismista kuin siihen liittyvästä käsitteistöstä, luokittelusta ja matkustamisen motiiveista.

Synkästä turismista voisi tutkia lisää sen eettisyyttä ja sitä mitä mieltä synkän turismin kohteissa käyneet ihmiset ovat synkän turismin eettisyydestä. Eettisyyden liittäminen työhöni tuli mieleen vasta haastattelun toteuttamisen jälkeen, muuten olisin varmasti ottanut myös eettisyyden yhdeksi kysymykseksi.

Synkän turismin tyyppinen matkailu on tärkeää säilyttää, erityisesti tietyissä kohteissa, kuten keskitysleireillä. Kohteiden kautta tulevat sukupolvet oppivat historiasta ja siitä mitä voi käydä jos valtaan pääsee väärä henkilö. Lisäksi erityisesti keskitysleirit ovat hyvä esimerkki siitä mihin ennakkoluulot ja rasismi voivat pahimmillaan johtaa.

Löytämäni kaksi tapaa määritellä synkän turismin kohteiden synkkyyks olivat hyvin samankaltaisia toistensa kanssa vaikka määrittelyperusteet synkkyyden määrittelyyn

olivat erilaiset. Henkilökohtaisesti synkkyyden määrittelyssä luottaisin enemmän synkän turismin spektriin (dark tourism spectrum), koska se on tieteellinen tutkimus ja julkaistu tieteellisessä tutkimuksessa. Lisäksi spektrin kehittäjä on perehtynyt hyvin synkän turismin käsitteeseen useiden vuosien ajan.

Työssä keskityin neljään synkän turismin kohteeseen: Auschwitziin, Pohjois-Irlantiin, Seilin saareen ja Tšernobyliin. Olen itse käynyt kolmessa ensimmäisessä kohteessa, joista Auschwitz teki suurimman vaikutuksen. Valitsemani neljä kohdetta on keskenään hyvin erilaisia, mutta pohjimmiltaan silti hyvin samanlaisia. Erilaisuus oli hyvä asia, koska se todisti että synkkä turismi pitää sisällään hyvin erilaisia kohteita.

Työni alussa esitin seuraavat kysymykset: Mitä on synkkä turismi? Millaisia kohteita ja lajeja se pitää sisällään? Miksi valitsemani kohteet ovat synkän turismin kohteita? Minkä takia ihmiset ovat päättäneet vierailla synkän turismin kohteissa? Onko synkkä turismi eettistä? Sain vastauksen kaikkiin kysymyksiin, mutta odotin että eettisyydestä olisi löytynyt enemmän verkkolähteitä. Vastaukset kysymyksiin selvitin lähinnä kirjallisuuden avulla, mutta motivaatiota vierailulle selvitin haastattelujen avulla. Lisäksi eettisyyteen kirjoitin pitkälti omaa pohdintaa.

LÄHDELUETTELO

Alternative Tours www-sivut. Viitattu 8.9.2015.

<http://www.alternativetours.com/2008/09/alternative-tours-eco-justice-cultural.html>

American Psychological Association www-sivut. Viitattu 9.9.2015.

<http://www.apa.org/index.aspx>

BBC History www-sivut. Viitattu 15.9.2015.

http://www.bbc.co.uk/history/topics/troubles_everyday_life

Cambridge Dictionaries Online www-sivut. Viitattu 27.4.2015.

<http://dictionary.cambridge.org/>

Chernobyl Gallery www-sivut. Viitattu 1.9.2015. <http://chernobylgallery.com/>

Dark Tourism www-sivut. Viitattu 2.4.2015. <http://www.dark-tourism.com/>

Feargal, C. 2013. Northern Ireland – The Reluctant Peace. Yale University Press.

Feeney, B. 2014. A Short History of the Troubles. First published 2005, updated edition published 2007, this edition published 2014.

Hawkes, N., Lean, G., Leigh, D., McKie, R., Pringle, P & Wilson, A. 1986. The worst accident in the world: Chernobyl - the end of the nuclear dream. Pan Books.

Hirsjärvi S., Hurme H. 1995. Teemahaastattelu, Yliopistopaino Helsinki. 7. painos

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Hovi, T. 2013. Turun Matkailuakatemia 10-vuotisseminaari.

Jewish Virtual Library www-sivut. Viitattu 17.9.2015.

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/autoc.html>

Johnson, T. 2006. The Battle of Chernobyl. Viitattu 6.10.2015.

https://www.youtube.com/watch?v=elmVJE5M_mw

Journeyman Pictures. 2009. Inside Divided Belfast. Viitattu 7.10.2015.

<https://www.youtube.com/watch?v=W4RZ73gNom8>

Kajaanin ammattikorkeakoulu opinnäytetyöpankin www-sivut. Viitattu 15.4.2015.

<http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Etusivu>

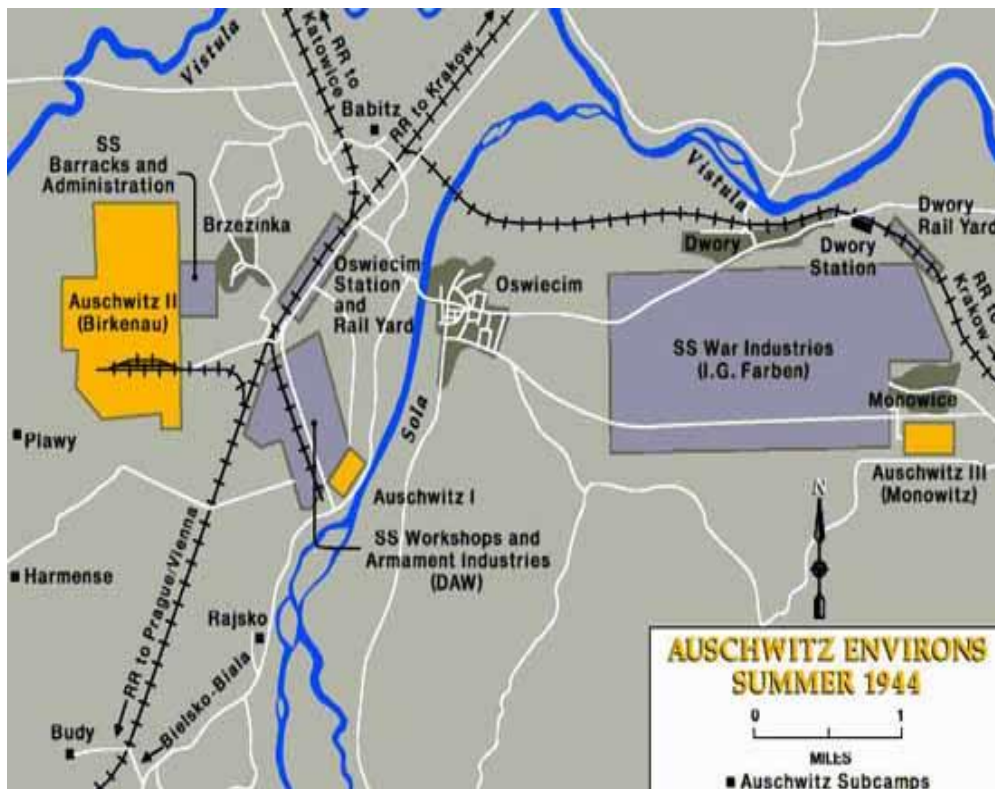
Kananen, J. 2008. Kvali – Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytäntö. Jyväskylän yliopistopaino.

Lang, H. 2013. Parakki 10 Naiset Auschwitzin koe-eläiminä. Bookwell Oy, Juva. Saksankielinen alkuperäisteos: Die Fraue von Blok 10 – Medizinische Versuche in Auschwitz.

- Lindström, G. 2007. Verinen sunnuntai - Pohjois-Irlannin konflikti. Joensuu: Ilias.
- Mediauutiset www-sivut: Spitaalisten, hourujen ja omituisten ihmisten saari. 2004. Viitattu 25.4.2015. <http://www.medi uutiset.fi/>
- Meistor, M. 2015. Tšernobyl turvautuu teräkseen. Tieteen Kuvalehti 13/2015, 20-27.
- Metsävuori, E. 1986. Seili menneisyydestä nykypäivään. Turku: Serioffset.
- Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetutkimuksena - työkirja ammattikorkeakouluun. E-kirja. Jokioinen: e-Oppi. Viitattu 15.4.2015.
- Pro Seili – Sjölä ry:n www-sivut. Viitattu 3.4.2015. <http://proseili.fi/index.htm>
- Seilin saaren museokirkon esite ”Seilin museokirkko”. 2015.
- Steinbacher, S. 2008. Auschwitz – lyhyt historia. 2. painos. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Stone, P. 2006. A dark tourism spectrum: towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibition
- Studio 55 www-sivut: Nämä oudot perusteet veivät Suomessa naisia mielisairaalaan loppuiäkseen. Viitattu 27.4.2015. <http://www.studio55.fi/>
- Tutkivan toimijan Internetopas www-sivut: Sähköpostihaastattelu. Viitattu 27.4.2015. <http://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/tutkiva/tti/toimittaja/alku.htm>
- Väre, T. 2004. Lääketieteen historia osa 3, Seili – Spitaalisten ja hourujen saari. Viitattu 27.4.2015. http://yle.fi/vintti/yle.fi/akuutti/arkisto2004/231104_d.htm
- Ydinasiaa www-sivut. Viitattu 23.10.2015. <http://ydinasiaa.fi/>

Kuva 1. Lähde: <http://auschwitzvirtualtour.com/>

Kuva 2. Lähde: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/index.html>

Auschwitzin keskitysleiri. Kuvat: Tanja Arvonen 2015.

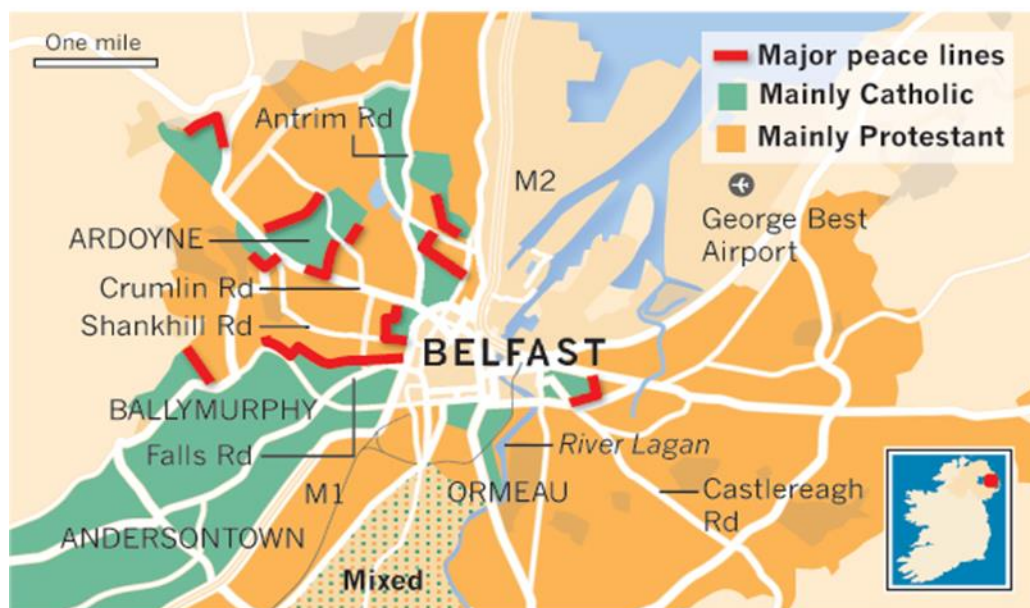
Kuva 1. Uhrien matkalaukkuja lasivitriinissä.

Kuva 2. Portti minkä kautta vangit saapuivat Auschwitz-Birkenau leirille.

Kuva 1. Lähde: <http://www.churchonthego.ca/mission.html>

Kuva 2. Lähde: <http://www.prospectmagazine.co.uk/features/northern-ireland-belfast-divided-peace-line>

Belfast, Pohjois-Irlanti. Kuvat: Tanja Arvonen 2014.

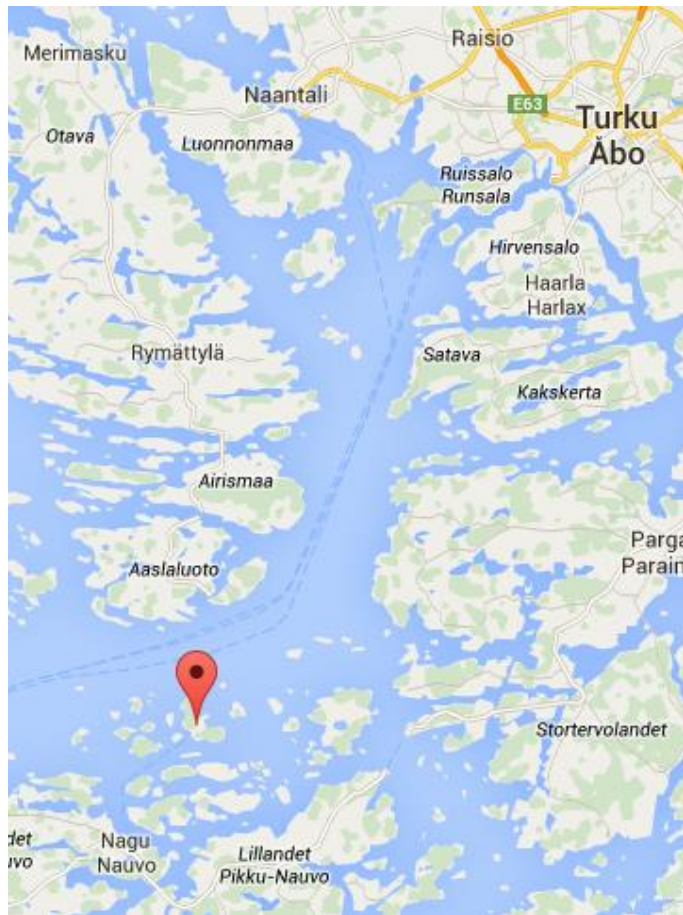

Kuva 1. Peace Wall.

Kuva 2. Bobby Sandsia esittävä seinämaalaus.

LIITE 5

Lähde: Google Maps

Seilin saaren puukirkko. Kuvat: Tanja Arvonen 2015.

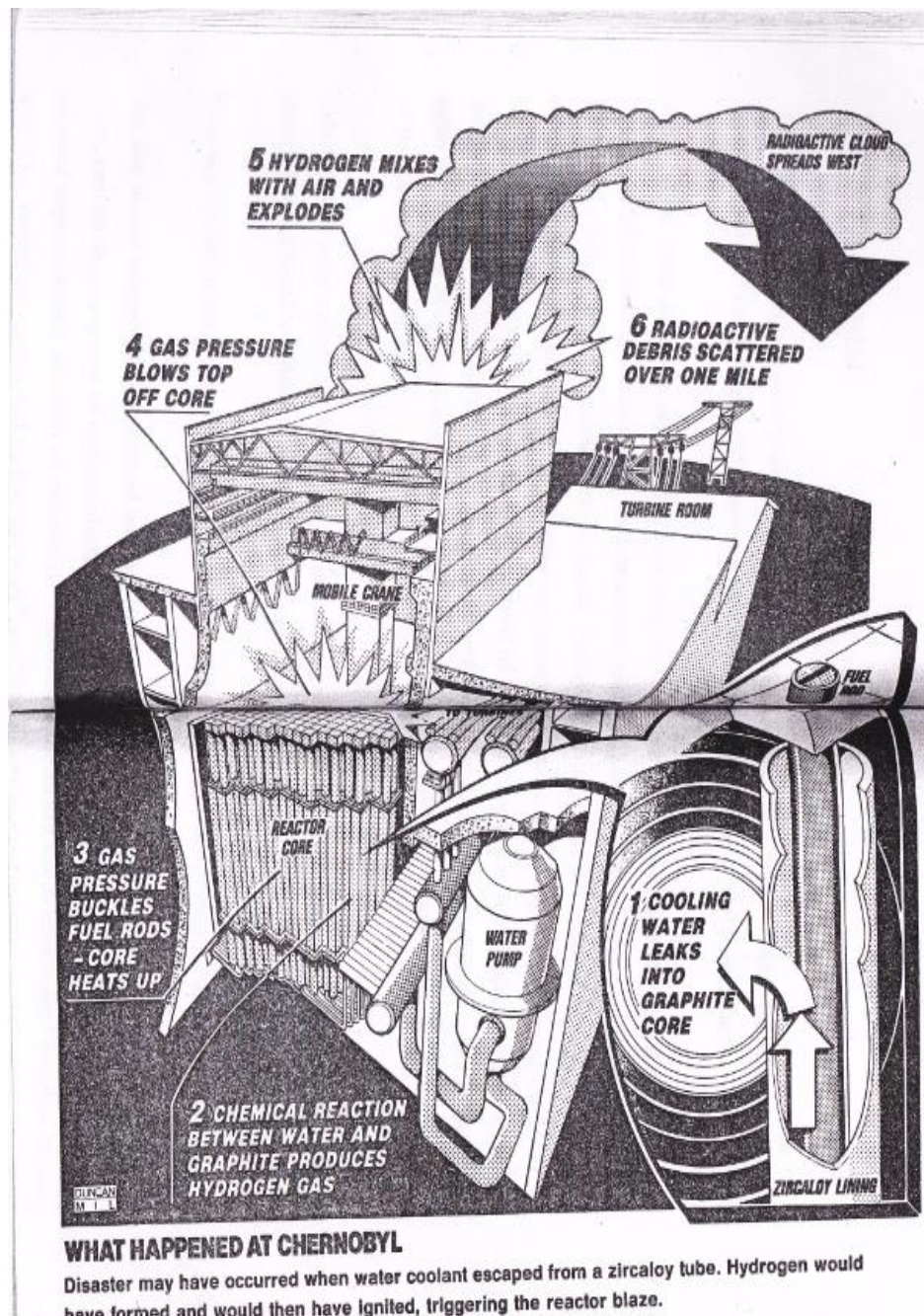
Kuva 1. Seilin puukirkko.

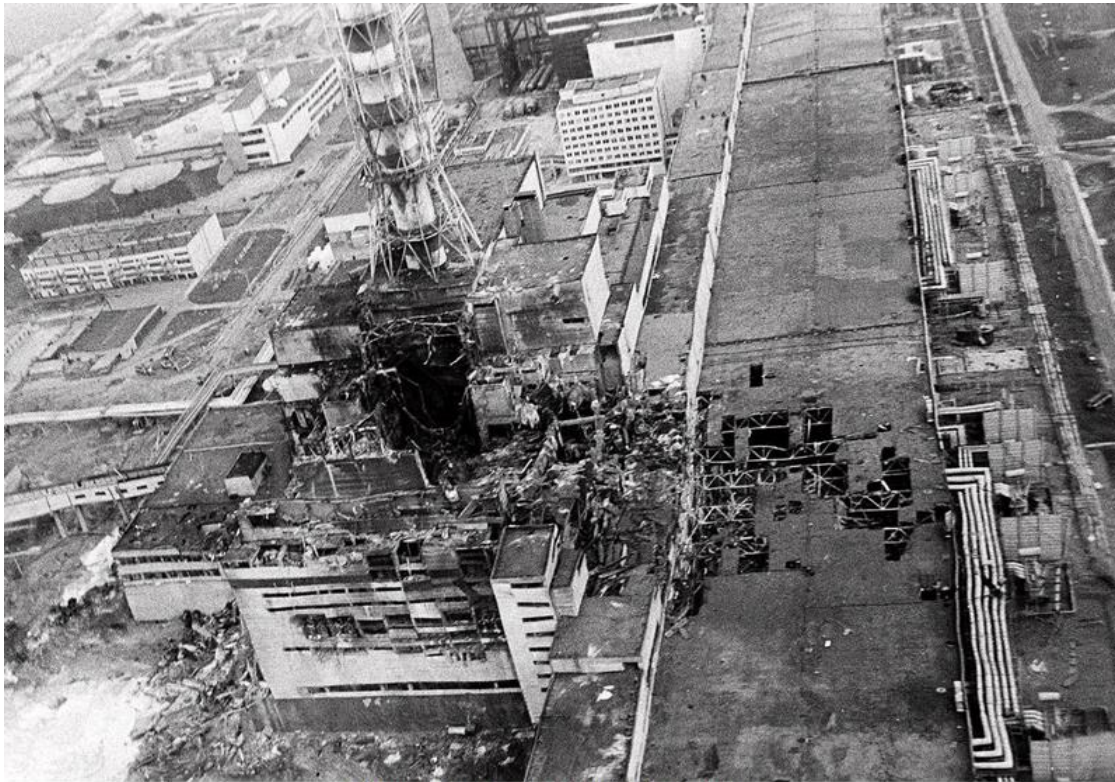
Kuva 2. Seilin puukirkko sisältä. Aidalla eristetty osa oli spitaalisairaiden alue.

Lähde: <http://geography.about.com/od/ukrainemaps/>

Lähde: Hawkes ym. 1986. The worst accident in the world: Chernobyl, the end of the nuclear dream. Pan Books.

The damage to Reactor 4 following the explosions

Kuva 1. Lähde: <http://chernobylgallery.com/>

Kuva 2. Lähde: <http://chernobylgallery.com/>

Hei!

Kiitos paljon mahdollisuudesta lähettää teille kysymyksiä. Kysymykset ovat tämän viestin liitteenä.

Olen jakanut kysymykset kolmeen ryhmään riippuen siitä, mikä paikka on kyseessä.

Kaikissa ryhmissä kysymysten sisältö on kuitenkin samanlainen.

Kaikki ehkä eivät ole kuulleet termistä Dark Tourism, joten ajattelin tähän alkuun esitellä sen hyvin lyhyesti. Eli Dark Tourism on matkustamista sellaisiin paikkoihin, mitkä ovat jollain tapaa yhteydessä kuolemaan ja katastrofeihin, näin lyhyesti sanottuna. Jos olette halukkaita lukemaan valmiin työn, niin voin lähettää sen sähköpostilla, kun työ on valmis. Suunnitelmissa on valmistua ennen joulua, joten opinnäytetyö olisi luettavissa viimeistään silloin.

Teidän nimenne tai blogin nimi ei tule näkyviin missään kohdassa opinnäytetyötä.

Olisi kiva jos saisin vastaukset huhtikuun loppuun/toukokuun alkuun mennessä. Jos tulee jotain kysyttävää niin vastaan mielelläni kysymyksiin.

Kiitos paljon vastauksista.

Seilin saari

1. Oletko joskus kuullut synkästä turismista (Dark Tourism)? Jos olet, niin mistä/missä?
2. Voisitko kuvitella vierailevasi jossain muussa synkästä turismista tunnetussa kohteessa?
3. Oliko jokin erityinen syy miksi vierailit Seilin saarella?
4. Olitko jollain järjestetyllä retkellä vai omatoimisesti?
5. Millaisia tunteita vierailu herätti?
6. Miten hyvin tunsit saaren menneisyyden ennen siellä käymistä?
7. Tuliko mieleesi jotain muuta sanottavaa aiheeseen tai kohteeseen liittyen?

Auschwitz

1. Oletko joskus kuullut synkästä turismista (Dark tourism)? Jos olet, niin mistä/missä?

2. Voisitko kuvitella vierailevasi jossain muussa synkästä turismista tunnetussa kohteessa?
3. Oliko joku erityinen syy miksi vierailit Auschwitzissa? Oletko käynyt muilla keskitysleireillä?
4. Millaisia tunteita vierailu herätti?
5. Miten hyvin tunsit Auschwitzin menneisyyden ennen siellä käyntiä? muuttiko vierailusi suhtautumisesi paikkaa kohtaan?
6. Tuliko mieleesi jotain muuta sanottavaa aiheeseen tai kohteeseen liittyen?

Tšernobyl

1. Oletko joskus kuullut synkästä turismista (Dark tourism)? Jos olet, niin mistä/missä?
2. Voisitko kuvitella vierailevasi jossain muussa synkästä turismista tunnetussa kohteessa?
3. Oliko jokin erityinen syy miksi päätit vierailla Tšernobylissä?
4. Millaisia tunteita vierailu herätti?
5. Miten hyvin tunsit Tšernobylin historian ennen siellä käyntiä? muuttiko käynti paikan päällä suhtautumisesi paikkaa kohtaan?
6. Tuliko mieleesi jotain muuta sanottavaa aiheeseen tai kohteeseen liittyen?